

Blažek, Václav

Indoevropská substantivní deklinace : profesorce Marii Krčmové k významnému životnímu jubileu

Linguistica Brunensia. 2010, vol. 58, iss. 1-2, pp. [51]-91

ISBN 978-80-210-5250-5

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115061>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

VÁCLAV BLAŽEK

INDOEVROPSKÁ SUBSTANTIVNÍ DEKLINACE

Profesorce Marii Krčmové k významnému životnímu jubileu

0. Jedno z hledisek tzv. typologické klasifikace jazyků je skutečnost, zda daný jazyk užívá afixace nebo nikoliv. Rozumí se tím to, že jazyk je vybaven soustavou afixů, které v pozici za, před nebo dokonce uvnitř slovního kořene či rozšířeného kmene vyjadřují takové gramatické kategorie jako pád, číslo, rod, stupeň apod. u jmenných slovních druhů, osobu, číslo, čas, způsob, vid aj. u sloves. Takovým jazykům se říká syntetické. Jazyky bez afixace používají jiné gramatické prostředky k vyjadřování těchto gramatických kategorií, pokud je vůbec rozlišují, nejčastěji různá pomocná slova, která vytvářejí více méně pevnou syntax. Syntetické jazyky se dále dělí na aglutinační a flektivní. Základní charakteristikou aglutinačních (doslova „přilepujících“) jazyků je to, že užívají afixy nesoucí pouze jedinou funkci (sr. např. Čermák 1997, 178–80). Na příkladu tří ukázkových aglutinačních jazyků, turečtiny, finštiny a gruzínštiny, lze snadno identifikovat pádové ukazatele univerzální v obou číslech. Turečtina a gruzínština používají též jednotný ukazatel plurálu. Finština rozlišuje plurálové ukazatele dva, *-t* v nom.-ak. a *-i-* v nepřímých pádech.

Tabulka 1

pád	turecky „dům“		pád	finsky „dům“		pád	gruzínsky: „syn“	
	sg.	pl.		sg.	pl.		sg.	pl.
nom.	<i>ev</i>	<i>ev-ler</i>	nom.	<i>talo</i>	<i>talo-t</i>	nom.	<i>švil-i</i>	<i>švil-eb-i</i>
ak.	<i>ev-i</i>	<i>ev-ler-i</i>	ak.	<i>talo</i>	<i>talo-t</i>	erg.	<i>švil-ma</i>	<i>švil-eb-ma</i>
gen.	<i>ev-in</i>	<i>ev-ler-in</i>	gen.	<i>talo-n</i>	<i>talo-j-en</i>	gen.	<i>švil-is</i>	<i>švil-eb-is</i>
dat.	<i>ev-e</i>	<i>ev-ler-e</i>	allat.	<i>talo-lle</i>	<i>talo-i-lle</i>	dat.	<i>švil-s(a)</i>	<i>švil-eb-s(a)</i>
lok.	<i>ev-de</i>	<i>ev-ler-de</i>	ines.	<i>talo-ssa</i>	<i>talo-i-ssa</i>	dir.	<i>švil-ad(a)</i>	<i>švil-eb-ad(a)</i>
abl.	<i>ev-den</i>	<i>ev-ler-den</i>	abl.	<i>talo-lta</i>	<i>talo-i-lta</i>	vok.	<i>švil-o</i>	<i>švil-eb-o</i>
			instr.	<i>talo-n</i>	<i>talo-i-n</i>	instr.	<i>švil-it(a)</i>	<i>švil-eb-it(a)</i>
			part.	<i>talo-a</i>	<i>talo-j-a</i>			
			es.	<i>talo-na</i>	<i>talo-i-na</i>			
			trans.	<i>talo-ksi</i>	<i>talo-i-ksi</i>			
			elat.	<i>talo-sta</i>	<i>talo-i-sta</i>			
			ill.	<i>talo-on</i>	<i>talo-i-hin</i>			

pád	turecky „dům“		pád	finsky „dům“		pád	gruzínsky: „syn“	
	sg.	pl.		sg.	pl.		sg.	pl.
			ades.	<i>talo-lla</i>	<i>talo-i-lla</i>			
			abes.	<i>talo-tta</i>	<i>talo-i-tta</i>			
			komit.	-	<i>talo-i-noon</i>			

Zkratky: abes. abesiv, abl. ablativ, ades. adesiv, ak. akuzativ, all. allativ, dat. dativ, elat. elativ, erg. ergativ, es. esiv, gen. genitiv, ill. ilativ, instr. instrumentál, komit. komitativ, lok. lokativ, nom. nominativ, part. partitiv, pl. plurál, sg. singulár, trans. translativ.

0.1. Evropské zkušenosti se vymykají jazyky, které svá substantiva klasifikují prostřednictvím tzv. **třídních ukazatelů** do určitých sémantických okruhů. Třídní ukazatelé se pak v kongruenci objevují i u zájmen, adjektiv, číslovak a sloves (u samotných substantiv mohou naopak chybět až na výjimky, jako jsou příbuzenské termíny např. v bachijském aj. nachsko-dagestánských jazycích; příbuzenské a anatomické termíny v burušaskí z Hindukúše aj.). Vladimír Skalička (1945[2004], 284–315) ukázal, že vzhledem ke kumulaci více funkcí (číslo, třída) jde v případech svahilštiny a dalších bantuských jazyků o flektivní model. Totéž je možno říci i o bachijštině, čečenštině a dalších jazycích s třídními prefixy ze severovýchodního Kavkazu. Naproti tomu systém třídních prefixů v jazyce aka-bea z ostrova South Andaman v Indickém oceánu nese jasné znaky aglutinačního modelu: v plurálové podobě třídního prefixu lze vždy vydělit ukazatel plurálu *-at-*. Dodejme, že bachijština, čečenština i jazyk aka-bea mají i vlastní systém pádů, který může být označen za aglutinační.

Tabulka 2

svahilský (Východní Afrika)			bachijský / čečenský (Severní Kavkaz)			aka-bea (Andamanské ostrovy)		
třída	sg.	pl.	třída	sg.	pl.	třída	sg.	pl.
I.	<i>mu-/mw-</i>	<i>wa-</i>	I.	<i>v- / vu-</i>	<i>b- / du-</i>	I.	<i>ab-</i>	<i>at-</i>
II.	<i>mu-</i>	<i>mí-</i>	II.	<i>j- / ju-</i>	<i>d- / du-</i>	II.	<i>ar-</i>	<i>arat-</i>
III.	<i>lí- ~ jí-</i>	<i>ma-</i>	III.	<i>j- / ju-</i>	<i>j- / ju-</i>	III.	<i>aka-</i>	<i>akat-</i>
IV.	<i>ki-/ch-</i>	<i>vi-</i>	IV.	<i>b- / bu-</i>	<i>b- / bu-</i>	IV.	<i>ig-/i-</i>	<i>i-/iti-</i>
V.	<i>n-/ny-/Ø-</i>	<i>n-/ny-/Ø-</i>	V.	<i>d- / du-</i>	<i>d- / du-</i>	V.	<i>ong-</i>	<i>oiot-</i>
VI.	<i>u-/w-</i>	<i>n-/ma-/Ø-</i>	VI.	<i>b- / bu-</i>	<i>d- / du-</i>	VI.	<i>ot-</i>	<i>otot-</i>
VII.	<i>ku-</i>		VII.	<i>b- / -</i>	<i>j- / -</i>			
VIII.	<i>pa-</i>		VIII.	<i>d- / -</i>	<i>j- / -</i>			
IX.	<i>ku-</i>							
X.	<i>mu-</i>							

Funkce třídních ukazatelů:

Svahilský: I. lidské bytosti; II. stromy a rostliny, nástroje a výrobky z nich vytvořené, některé části těla, abstrakta; III. párové orgány těla, plody, tekutiny, velké věci, cizí slova; IV. věci; V. zvířata; VI. abstrakta a extrakta, názvy zemí; VII. infinitivy sloves; VIII. lokativy; IX. lokativy; X. lokativy.

Bachijský: I. mužské bytosti; II. ženské bytosti; III.-VIII. zvířata, neživá příroda, věci, abstrakta.

Aka Bea: I. tělo, záda, stehna, klín, holeně, lýtka, slabiny, lokty, paže, kolena, žebra, pupek, břicho aj.; II. nohy, bok, ledviny, konečník, moč, měchýř, záhyb pobřišnice, tlusté střevo, šourek, hýždě; III. ústa, patro, brada, rty, jazyk, hltan, hrdlo, průdušnice, čelist, obratle, sliny, dech aj.; IV. oči, obočí, víčka, dásně, obličej, čelo, uši, nos, tváře, spánky, zuby, ramena, předloktí, bicepsy, prsa,

bradavky, slzy; V. ruce, jednotlivé prsty rukou i nohou, nehty, chodidla, paty, klouby, slezina, pobříšnice, tenké střevo; VI. srdce, hlava, šije, hrud', mozek, zátylek, plíce, hlen.

0.2. Indoevropské jazyky bývají uváděny jako příklad flektivních („ohebných“) jazyků. Tomuto označení budiž rozuměno tak, že se vydělují více méně pevné kořeny slov, které jsou pak rozšiřovány různými derivačními afixy a gramatickými morfémy. Ty mohou nést více funkcí, např. latinské *servī* utvořené od nom. sg. *servus* „sluha, otrok“ vyjadřuje jak gen. sg. m., tak nom.-vok. pl. m., čili každá koncovka zde kumuluje pád, číslo a gramatický rod. Jako podvarianta flektivního typu se rozeznává typ **introflektivní**. Tento termín vyjadřuje, že v daném jazyce dochází k tzv. vnitřní flexi, jíž podléhá i kořen slova. Zpravidla jsou tím míněny vokalické alternace. Jako ilustrativní příklad lze uvést tzv. „lámané“ plurály semitských substantiv, jimž se dostalo největšího rozšíření v klasické arabštině, např. *rağul^{un}* „muž“, pl. *riğāl^{un}*, *ʿayn^{un}* „oko“, pl. *ʿuyūn^{un}*, *qaws^{un}* „luk“, pl. *qusīy^{un}*, *tāğir^{un}* „kupec“, pl. *tiğār^{un}*, *rākib^{un}* „jezdec“, pl. *rakb^{un}* ~ hebr. *rōkēb*, pl. *rekeb*, *imār^{un}* „osel“, pl. *amīr^{un}* ~ syr. *amārā*, pl. *emrā* id., aj. (arabské koncové ^{un} představuje tzv. *nunaci*, která má determinující funkci a není součástí ani slovního kořene, ani rozšířeného kmene). Ale i v indoevropských jmenných paradigmattech se objevuje vokalické střídání, které bychom měli klasifikovat jako vnitřní flexi, ale tradičně se mluví o ablautu: např. z paradigmatu slova pro „vodu“ lze vybrat nom. sg. *uód-r, lok. sg. *ud-én, nom.-ak. kol. *uéd-ōr (NIL 706–07); základní paradigma slova pro „zimu“ se rekonstruuje v podobě nom. **ǵ^héiōm*, ak. **ǵ^hiém-ŋ*, gen. **ǵ^him-ós* (Beekes 1995, 178). Ještě výraznější roli hraje ablaut u indoevropského slovesa. Skutečnost je tudíž taková, že málokterý jazyk vyhovuje tomuto typologickému třídění beze zbytku. Výstižnější bude potom formulace, že jeden typ bývá v jazyce zastoupen dominantně a další mohou být na ústupu nebo naopak ve stavu zrodu.

1. Ze srovnání starých indoevropských jazyků vyplývá, že v indoevropském prajazyce se rozlišovaly stejné jmenné slovní druhy, jaké známe i z moderních slovanských jazyků: substantiva, adjektiva, zájmena a číslovky. Číslovky se skloňovaly podobně jako substantiva a adjektiva, ale pouze od jedné do čtyř. Vyšší číslovky byly nesklonné, stejně jako adverbia, částice, spojky, negace a interjekce. Zájmena používala vlastní flexi, která se nezřídka vzájemně ovlivňovala s flexí jmennou. Substantiva a s nimi v kongruenci adjektiva rozlišovala tři základní gramatické kategorie: číslo, pád a rod. Číslo byla tři, vedle singuláru a plurálu také zřejmě duál, ačkoliv jej nezachovaly všechny větve. Pádů indoevropéisté tradičně rekonstruovali podle sanskrtu osm. Až po seznámení se s anatolskou větví vyvstala otázka, zda nemůže být původnější paradigma o menším počtu pádů, reprezentované např. hetitštinou, ale také germánskými jazyky. Podobně tomu bylo i s rodem. Předanatolská indoevropéistika operovala se třemi rody, mužským (*masculinum* = *m.*), ženským (*femininum* = *f.*) a středním (*neutrum* = *n.*). Anatolské jazyky však vystačily pouze se dvěma rody. Tento rozpor se pokouší řešit dvojfázový model vývoje indoevropského prajazyka. Předpokládá se

vývojová fáze raná, rozlišující pouze dva rody, které vyjadřují opozici aktivnost : inaktivnost nebo životnost : neživotnost, a pozdní, už po oddělení anatolské větve, s tradiční tripartitou rodů mužského, ženského a středního (Vavroušek 2008, 59). Alternativní model počítá i s původním femininem s tím, že anatolská větev jej eliminovala (sr. Beekes 1995, 174).

1.1. Z hlediska slovotvorného každé ie. substantivum tvoří kořen (eventuálně rozšířený o derivační sufix) + kmenotvorný sufix + pádová koncovka. Příkladem budiž např. slovo $*H_2erH_3-tr-o-m$ „pluh“, rekonstruované na základě arm. *arawr*, ř. ἄροτρον, lat. *aratrum*, střír. *arathar*, velš. *aradr*, stsev. *arōr*. Sestává ze slovesného kořene $*H_2erH_3-$ „orat“, derivačního sufixu $*-tr-$, kmenotvorného příznaku $-o-$ zařazujícího slovo k tzv. *o*-kmenům a koncovky nom.-ak. sg. neutra *-m*. Z těchto segmentů právě kmenotvorný sufix je oním příznakem, který určuje, do jaké deklinační třídy se dané substantivum řadí (řečeno českou školskou terminologií, podle jakého vzoru se skloňuje). Základní dělení probíhá mezi kmeny vokalickými a konsonantickými. Mezi vokalické se tradičně řadí tzv. *o*- a $\bar{a}$ -kmeny, zatímco tzv. *i*- a *u*-kmeny patří mezi konsonantické, jde o sonanty. Jakmile přeformulujeme příznak $\bar{a}$ -kmenů v duchu laryngální teorie do podoby $*-eH_2$, dostáváme též konsonantický auslaut, podobně i v případech $\bar{i}$ - a $\bar{u}$ -kmenů, v laryngalistické reinterpretaci *iH*- a *uH*-kmenů. Jinými slovy, vokalické kmeny mají jediného zástupce, *o*-kmeny, a všechny ostatní jsou aspoň historicky konsonantické. U jmenných paradigm s ablautem se rozlišují pády silné, kdy kmen je v plném stupni ablautu, a slabé, kdy kmen je v nulovém stupni ablautu. Plný stupeň ablautu se obvykle vyskytuje v nom., ak., vok. sg. a pl. a zpravidla též v lok. sg. (Szemerényi 1996, 161).

1.2. Při rekonstrukci indoevropské jmenné deklinace hrál nezanedbatelnou roli též přízvuk. Tento fenomén opomíjený mladogramatiky se pokusil rozkrýt Holger Pedersen (1926, 24), který sám z mladogramatického prostředí vzešel. Pro konsonantické kmeny definoval dva typy flexe z hlediska akcentuace: *hysterodynamický* s přízvukem (řecky δύνωμις) vždy na poslední slabice, a *proterodynamický* s přízvukem pohybujícím se mezi první slabikou a kmenotvorným sufiksem. Jeho myšlenky podrobně rozpracoval v 70. letech 20. st. Karl Hoffmann reprezentující tzv. Erlangenskou školu. Rozlišil celkem 5 typů podle pozice přízvuku (*akro-* „vpředu“, *protero-* „více vpředu“, *amfi-* „obou-“, *hystero-* „více vzadu“, *mezo-* „uprostřed“) a jeho pohyblivosti (*kinetický*) či nepohyblivosti (*statický*):

(1) *akrostatický* – přízvuk zůstává trvale na kořeni;

(2) *proterokinetický* – přízvuk se přemísťuje z kořene v silných pádech na kmenotvorný sufix v pádech slabých;

(3) *hysterokinetický* – přízvuk zůstává trvale na poslední slabice, kterou je střídavě kmenotvorný sufix v silných pádech a pádová koncovka v pádech slabých;

(4) *amfikinetický* – přízvuk se přemísťuje z kořene v silných pádech na pádovou koncovku v pádech slabých;

(5) *mezostatický* – přízvuk zůstává na kmenotvorném sufiksu; předchází-li jej ještě jiný derivační sufix, střídá svou pozici mezi nimi (blíže Szemerényi 1996, 161–62).

Názorně tento model přibližují Rix (1976, 123), Fortson (2005, 108, §6.20) a Vavroušek (2008, 55–56)

Tabulka 3

typ	akrostatický			proterokinetický			hysterokinetický			amfikinetický			mezostatický		
pád/segment	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C
přímý	+			+				+		+				+	
nepřímý	+				+				+			+		+	
příklady	nom. *nók ^h -t-s „noc“ gen. *nék ^h -t-s			nom. *mén-ti-s „myšlenka“ gen. *mṇ-téj-s			nom. *pH ₂ -tér-s „otec“ gen. *pH ₂ -tr-ós			nom. *H ₂ éus-ōs „úsvit“ gen. *H ₂ us-s-és			nom. *k ^h oi-néH ₂ -ø „cena, pokuta“ gen. *k ^h oi-néH ₂ -s		

Pozn: A = kořen, B = kmenotvorný sufix, C = pádová koncovka. Fortson předpokládá vývoj *pH₂-tér < *pH₂-tér-s v duchu Szemerényiho zákona.

Termíny (1)-(5) se pokusil zjednodušit H. Rix (1976, 122–23), když se vrátil k Pedersenovi a termín *kinetický* (vs. *statický*) nahradil jeho termínem *dynamický*. Hysterodynamický typ se posléze rozpadá ještě na několik podtypů (Beekes 1995, 175):

Tabulka 4

pád / podtyp	(a)	(b)	(c)	(d)
nom.	CC-éR	CéC-ōR	C(e)C-ōR	CéC-R̄
ak.	CC-éR-ṁ	CC-éR-ṁ	C(e)C-oR-ṁ	CC-éR-ṁ
gen.	CC-R-ós	CC-R-ós	C(e)C-R-ós	CC-R-ós

C označuje jakýkoliv konsonant či skupinu konsonantů; R představuje kteroukoliv ze sonant *r, l, m, n, i, u*.

2. **Konsonantické** jmenné kmeny mohou být klasifikovány následovně (viz Beekes 1995, 176; v závorkách jsou zařazeny deklinační kmeny se vzácným výskytem)

Tabulka 5

HD	m.-f.	(k)	t	nt	s	H ₁	H ₂	r	(l)	(m)	n	i	u
PD	n.				s			r/n	(l/n)		n	(i)	u
	m.-f.						(H ₂)					i	u
ST	m.-f.		(t)	nt				r				(i)	
	n.							r/n					

HD hysterodynamické; PD proterodynamické; ST statické.

2.1. Hysterodynamická flexe

2.1.1. Jako příklad reprezentující **t-kmeny** bývá uváděn ie. etymon *nepot- „vnuk, synovec“:

Tabulka 6

pád	védský	mladoavestský	latinský	staroirský	ie.
nom. sg.	<i>nápāt</i>	<i>napā</i>	<i>nepōs</i>	<i>nīa</i>	* <i>nepōt(-s)</i>
ak.	<i>nápātam</i>	<i>napātam</i>	<i>nepōtem</i>		* <i>nepōt-ṃ</i>
gen.		<i>napō</i>	<i>nepōtis</i>	<i>nieth, niath/d</i> ogam NIOTTA	* <i>nept-ós</i>

Pozn.: Sporné je vnitřní členění slova. Podle ř. ἀνεψιος „bratranec“ Beekes (1995, 179) a další rekonstruují kořen **H₂nep-* s dentálním rozšířením. Schneider (NIL 524) preferuje složeninu **sm-neptio-*, která má analogii ve stěvelš. *keifn* „bratranec třetího stupně, vzdálený příbuzný“, bret. *kevniant* < *kom-nepōts s prefixem **kom-* funkčně odpovídajícím **sm-* (Charles-Edwards 1971, 106). Bez iniciální laryngály lze v první slabice slova **nepot-* identifikovat negaci **ne-*. Vlastní kořen by pak byl **pot-* „pán; mocný“. Jeho negace by se zcela přirozeně vztahovala k nedospělému potomkovi (viz NIL s lit.). V takovém případě by nešlo o *t*-kmen, ale o kořenové jméno.

2.1.2. Produktivnější jsou ***nt*-kmeny**, především díky velké oblibě aktivních particií tvořených z přítomného kmene formantem *-nt-*:

Tabulka 7

pád	védský	mladoavestský	řecký	ie. „svolný“
nom. sg. m.	<i>uśán</i>	<i>usō, usas-ca</i>	ἐκών	* <i>uék-ont-s</i>
ak.	<i>uśántam</i>		ἐκόντα	* <i>uk-ónt-ṃ</i>
gen.	<i>uśatás</i>		ἐκόντος	* <i>uk-nt-ós</i>

Viz Beekes 1995, 179.

2.1.2.1. Typickým *nt*-kmenem je slovo **Hdont-* „zub“, kde rekonstrukce iniciální laryngály kolísá mezi **H₁-* (viz Szemerényi 1996, 167; NIL 208–17) a **H₃-* (Beekes 1995, 179):

Tabulka 8

pád	véd.	arm.	ř.	lat.	stir.	gót.	lit.	ie.
nom. sg.	<i>dán</i>	<i>atamn</i>	ὀδούς ión. ὀδών	<i>dēns</i>	<i>dēt</i>	stsas. <i>tand</i>	<i>dantis</i>	* <i>Hd-ónt(-s)</i>
ak.	<i>dántam</i>	<i>atamn</i> < * <i>Hdnt-ṃ</i>	ὀδόντα	<i>dentem</i>	<i>dēt</i>	<i>tunþu</i>	<i>dañtj</i>	* <i>Hd-ónt-ṃ</i>
gen.	<i>datás</i>	<i>ataman</i>	ὀδόντος	<i>dentis</i>	<i>dēt</i>		<i>dantiēs</i>	* <i>Hd-nt-ós</i>
abl.	<i>datás</i>	<i>atamanē</i>						
dat.	<i>daté</i>	<i>ataman</i>		<i>dentī</i>	<i>déit</i>		<i>dañčiui</i>	* <i>Hd-nt-ej</i>
lok.	<i>datí</i>	<i>ataman</i>	dat. ὀδόντι	abl. <i>dente</i>		<i>tunþau</i>	<i>dantjè</i>	* <i>Hd-nt-í</i>
instr.	<i>datā</i>	<i>atamamb</i>					<i>dantimì</i>	* <i>Hd-nt-éh₁</i>
nom. pl.	<i>dántas</i>	<i>atamownk'</i>	ὀδόντες aiol. ἔδοντες	<i>dentēs</i>	<i>dēt</i>	stsev. <i>teðr</i>	<i>dañtys</i>	* <i>Hd-ónt-es</i>
ak.	<i>datás</i>	<i>atamowns</i>	ὀδόντας	<i>dentēs</i>	<i>dēt</i>	<i>tunþuns</i>	<i>dantis</i>	* <i>Hd-nt-ṃs</i>
gen.	<i>datám</i>	<i>atamanc'</i>	ὀδόντων	<i>dentum</i> ^{Varro}	<i>dēt</i>	<i>tunþiwe</i>	<i>danñj</i>	* <i>Hd-nt-óm</i>
abl.-dat.	<i>dadbhyás</i>	<i>atamanc'</i>		<i>dentibus</i>	<i>dēt(a)ib</i>		<i>dantims</i>	* <i>Hd-nt-b'/m-</i>
lok.	<i>datsú</i>	<i>tatamowns</i>	dat. ὀδοῦσι				<i>dantysè</i>	* <i>Hd-nt-su</i>
instr.	<i>dadbhis</i>	<i>atamambk'</i>						* <i>Hd-nt-b'i(s)</i>

Viz Szemerényi 1996, 166–67; Beekes 1995, 179; Irlinger, NIL 208–17.

2.1.2.2. Flexi *nt*-kmenů mají i jména tvořená sufixem **-uent-*, která vyjadřují charakteristickou vlastnost:

Tabulka 9

pád	védský	mladoavestský	řecký	ie.
nom.	<i>reván</i> „bohatý poklady“	<i>astuuā</i> „kostnatý“ <i>cuuqs</i> „jak velký“	χαρίεις „milostivý“	<i>*-uént-s</i>
ak.	<i>revántam</i>	<i>astuuantəm</i> <i>cuuantəm</i>	χαρίεντα	<i>*-uént-ŋ</i>
gen.	<i>revátas</i>	<i>astuuatō</i>	χαρίεντος	<i>*-uñt-ós</i>

Viz Beekes 1995, 178.

2.1.2.3. Zástupců *m*-kmenů není mnoho; jde vesměs o archaické formace:

Tabulka 10

pád	avestský	arménský	hetitský	řecký	latinský	ie.
nom. sg.	<i>ziia</i> „zima“	<i>jiwn</i> „sníh“		χιών „sníh“	<i>hiems</i> „zima“	<i>*ǵʰéj-ōm</i>
ak.	<i>ziiqm</i>	<i>jiwn</i>	<i>giman</i> „zima“	χιόνα	<i>hiemem</i>	<i>*ǵʰi-ém-ŋ</i>
gen.	<i>zimō</i>	<i>jean</i>		χιόνοϛ	<i>hiemis</i>	<i>*ǵʰi-m-ós</i>
dat.		<i>jean</i>	<i>gimmi</i>		<i>hiemī</i>	<i>*ǵʰi-m-éj</i>
lok.		<i>jean</i>	<i>giemi, gemi</i>		abl. <i>hieme</i>	<i>*ǵʰi-ém-i</i>

Viz Beekes 1995, 178; Hoffmann & Forssman 1996, 141; Wodtko, NIL 162–69.

Tabulka 11

	védský	avestský	hetitský	tocharský A	řecký	ie. „země“
nom. sg.	<i>kṣáś</i>	<i>zā</i>	<i>tēkan</i>		χθών	<i>*dʰéǵʰ-ōm,-ŋ</i>
ak.	<i>kṣám</i>	<i>zqm</i>	<i>tēkan</i>	<i>tkam</i>	χθόνα	<i>*dʰǵʰ-ém/óm-ŋ</i>
gen.	<i>jmás/kṣmás</i>	<i>zʷmō, zʷmas-ca</i>	<i>taknas</i>		χθονός	<i>*dʰǵʰ-m-ós</i>
lok.	<i>kṣámi</i>	<i>zʷmi</i>	luv. <i>tiyammī</i>			<i>*dʰǵʰ-ém-i</i>

Beekes 1995, 178; Hoffmann & Forssman 1996, 141; Wodtko, NIL 86–99.

2.1.2.4. Mnohem produktivnější jsou *n*-kmeny, zejména tvary s nom. sg. na **-ōn*:

Tabulka 12

pád	védský	arm.	hetitský	řecký	latinský	stir.	gótský	litevský	stsl.	ie.
	„král“	„jehně“	„léno“	„kovačina“	„člověk“	„pes“	„muž“	„kámen“	„kámen“	koncovky
nom.sg.	<i>rājā</i>	<i>gaṛn</i>	<i>sahhan</i> n.	ἄκμων	<i>homō</i>	<i>cú</i>	<i>guma</i>	<i>akmuō</i>	<i>kamy</i>	<i>*-ōn</i>
vok.	<i>rājan</i>			ἄκμων	<i>homō</i>			<i>akmeniē</i>		<i>*-on</i>
ak.	<i>rājānam</i>	<i>gaṛn</i>	<i>sahhan</i>	ἄκμονα	<i>hominem</i>	<i>coin</i>	<i>guman</i>	<i>ākmenj</i>	<i>kamēnʹ</i>	<i>*-en-ŋ</i>
gen.	<i>rājānas</i>	<i>gaṛin</i>	<i>sahhanas</i>	ἄκμονοϛ	<i>hominis</i>	<i>con</i>	<i>gumins</i>	<i>akmeñš</i>	<i>kamene</i>	<i>*-n-os</i>
dat.	<i>rājāne</i>	<i>gaṛin</i>	<i>sahhani</i>		<i>hominī</i>	<i>coin</i>	<i>gumin</i>	<i>ākmeniui</i>	<i>kamēni</i>	<i>*-n-ej</i>
lok.	<i>rājān(i)</i>	<i>gaṛin</i>		dat. ἄκμωνι	ab. <i>homine</i>			<i>ākmenijē</i>	<i>kamene</i>	<i>*-en(-i)</i>
instr.	<i>rājānā</i>	<i>gaṛamb</i>	<i>sahhanit</i>		ab. <i>homine</i>			<i>ākmeniū</i>	<i>kamēnʹb</i>	<i>*-n-eH</i>
nom.pl.	<i>rājānas</i>	<i>gaṛinkʹ</i>		ἄκμονες	<i>hominēs</i>	<i>coin</i>	<i>gumans</i>	<i>ākmenys</i>	<i>kamene</i>	<i>*-on-es</i>

pád	védský „král“ ¹	arm. „jehně“ ²	hetitský „léno“ ³	řecký „kovadlina“ ⁴	latinský „člověk“ ⁵	stir. „pes“ ⁶	gótský „muž“ ⁷	litevský „kámen“ ⁸	stsl. „kámen“ ⁹	ie. koncovky
ak.	<i>rājnas</i>	<i>gařins</i>		ἄκμονας	<i>hominēs</i>	<i>cona</i>	<i>gumans</i>	<i>ākmenis</i>	<i>kameni</i>	*-e/on- <i>ms</i>
gen.	<i>rājñām</i>	<i>gařanc</i> ²		ἄκμόνων	<i>hominum</i>	<i>con</i>	<i>gumane</i>	<i>akmenų</i>	<i>kamens</i>	*-n-om
dat.	<i>rājabhyas</i>	<i>gařanc</i> ²			<i>hominibus</i>	<i>conaib</i>	<i>gumam</i>	<i>akmenims</i>	<i>kamensm</i>	*-n-b ^h /m-
lok.	<i>rājasu</i>	<i>gařins</i>		dat. ἄκμοσι	<i>hominibus</i>			<i>akmenysė</i>	<i>kamensm</i>	*-n-su
instr.	<i>rājabhis</i>	<i>gařambk</i> ²			<i>hominibus</i>			<i>akmenimi</i>	<i>kamensmi</i>	*-n-b ^h i(s)

Viz Beekes 1995, 114, 176; Szemerényi 1996, 168–69; Meriggi 1980, 310.

2.1.2.5. Paralelní formaci představují neméně produktivní **r-kmeny**. Tvary s nom. sg. na *-ōr se skloňují podle obdobného paradigmatu jako *n*-kmeny na *-ōn. Pozoruhodnou skupinu představují příbuzenské termíny s nom. sg. na *-ēr:

Tabulka 13

pád	védský „otec“ ¹	arm. „otec“ ²	toch. A „otec“ ³	řecký „otec“ ⁴	latinský „otec“ ⁵	stir. „otec“ ⁶	gótský „bratr“ ⁷	litevský „dcera“ ⁸	stsl. „dcera“ ⁹	ie. koncovky
nom.sg.	<i>pitā</i>	<i>hayr</i>	<i>pācer</i>	πατήρ ³	<i>pater</i> ⁴	<i>ath(a)ir</i> ⁷	<i>broþar</i> ¹⁶	<i>duktē</i>	<i>dṽšti</i>	*-ēr
ak.	<i>pitāram</i>	<i>hayr</i>	<i>pātār</i>	πατέρα ³	<i>patrem</i>	<i>ath(a)ir</i> ⁸	<i>broþar</i>	<i>dūķterj</i>	<i>dṽšterē</i>	*-ēr- <i>m</i>
gen.	<i>pitūr</i> ¹	<i>hawr</i>		πατρός	<i>patris</i>	<i>athar</i> ⁹	<i>broþrs</i>	<i>duķterš</i>	<i>dṽštere</i>	*-r-ōs
dat.	<i>pitré</i>	<i>hawr</i>	<i>pātrī</i> ²	πατρι ³	<i>patrī</i> ⁵	<i>ath(a)ir</i> ¹⁰	<i>broþr</i>	<i>dūķteriai</i>	<i>dṽšteri</i>	*-r-ej
lok.	<i>pitāri</i>	<i>hawr</i>			<i>patre</i>			<i>duķterjē</i>	<i>dṽšteri</i>	*-ēr(-i)
instr.	<i>pitrā</i>	<i>harb</i>			<i>patre</i>			<i>duķterimi</i>	<i>dṽšterejj</i>	*-r-eH ₁
nom.pl.	<i>pitāras</i>	<i>hark</i> ²	B <i>pācri</i>	πατέρες	<i>patrēs</i>	<i>a(i)thir</i> ¹¹	<i>broþrjus</i> ¹⁷	<i>dūķterys</i>	<i>dṽšteri</i>	*-ēr-es
ak.	<i>pitārn</i>	<i>hars</i>	B <i>pācrās</i>	πατέρας	<i>patrēs</i>	<i>aithrea</i> ¹²	<i>broþrun</i>	<i>dūķteris</i>	<i>dṽšteri</i>	*-ēr- <i>ms</i>
gen.	<i>pitāñām</i>	<i>hare</i> ²		πατέρων	<i>patrum</i> ⁶	<i>aithre</i> ¹³	<i>broþre</i>	<i>duķterij</i>	<i>dṽšterē</i>	*-r-om
dat.	<i>pitābhyas</i>	<i>hare</i> ²			<i>patribus</i>	<i>aithrib</i> ¹⁴	<i>broþrum</i>	<i>duķterims</i>	<i>dṽšterem</i>	*-r-b ^h /m-
lok.	<i>pitāṣu</i>	<i>hars</i>		πατράσι ³				<i>duķterysė</i>	<i>dṽšterex</i>	*-r-su
instr.	<i>pitābhis</i>	<i>harbk</i> ²			<i>patribus</i>	gal. - <i>be</i> ¹⁵		<i>duķterimis</i>	<i>dṽšteremi</i>	*-r-b ^h i(s)

Beekes 1995, 177; Szemerényi 1996, 171; Schmitt 1981, 100; Thurneysen 1946, 214–15.

Pozn.: 1) Véd. -*ur* odráží statickou koncovku *-*r̥s*, podobně jako avest. -*ərəš* v *nərəš* „muž“ a *stsev* „-ur ve *fōdur* „otec“ (Szemerényi 1996, 171; viz též Tab. 36). 2) Gen. sg. (Pinault 1989, 87). 3) Sr. my. nom. pl. *pa-te(-de) /patēr del, tu-ka-te /t^hugatēr/* „dcera“; dat. sg. my. *tu-ka-te-re /t^hugatereil*; lok. pl. *tu-ka-ta-ṣi /t^hugatarsil* (Bartoněk 2003, 255–56). 4) Sr. ven. *pater*, osk. *patir*. 5) Sr. ven. *vhraterei* „bratru“, osk. *patereī*, jpk. *patereih* „otci“. 6) Sr. osk. *fratrum*, umb. *fratru(m)* (Urbanová & Blažek 2008, 232). 7) Goid. *atir; sr. gal. (Larzac) *duxtir* „dcera“. 8) Goid. *ateram. 9) Goid. *atros; sr. kib. *tuateros* „dcery“. 10) Goid. *ateri. 11) Goid. *ateres; sr. kib. *tuateres*. 12) Goid. *aterās. 13) Goid. *atrijōm. 14) Goid. *atribi; sr. gal. *atrebo*. 15) Pozd. gal. *suioebe* „sestrami“ < *suēsoribi. 16) Sr. strun. *swestar* „sestra“. 17) Sr. strun. *dohtriz*.

2.1.2.6. Problematická je existence **l-kmenů**. Jedním z mála příkladů může být ie. označení „solī“ v rekonstrukci paradigmatu podle Beekese (1995, 177):

Tabulka 14

pád	řecký	latinský	balto-slovanský	ie.
nom. sg.	ἄλς	<i>sāl</i>	lot. <i>sāls</i>	* <i>séH₇-l-s</i>
ak.	ἄλα	<i>salem</i>	stsl. <i>solb</i>	* <i>sH₇-él-m</i>
gen.	ἄλός	<i>salis</i>		* <i>sH₇-l-ós</i>

Pozn.: Watkins (1997, 34) identifikoval anatolský ekvivalent v hetitském toponymu *ḪURSAG Sa-liwana/i* ‘pohoří Slaná skála’. První složka složeniny **sali-* by ukazovala spíše na *i*-kmen, popř. na kořenové jméno, které bylo reinterpretováno jako *i*-kmen (podobně ve slovanských jazycích; arm. *al*, gen. *ali* ‘sůl’ může odrážet heteroklitikon **i/n*, neboť arm. *l* je kontinuantem **-ln-*, sr. Olsen 1999, 86–87). Het. **sali-* také nepotvrzuje (ale ani nevylučuje) rekonstrukci laryngály. Rovněž toch. B *salyiye* ‘sůl’ (**sali-H-en-*) a skt. *sali-la-* ‘oceán; slaný’ ukazují na *i*-kmen (Adams 1999, 678).

2.1.2.7. Naopak velmi produktivní jsou hysterodynamické **s-kmeny**:

Tabulka 15

pád	védský	staroavestský	řecký	latinský	ie.
nom. sg.	<i>uṣás</i> ‘úsvit’	<i>uša</i> ‘úsvit’	ἠώς ‘úsvit’	<i>flōs</i> ‘květ’	<i>*H₂éus-ōs</i> ‘úsvit’
ak.	<i>uṣāsam</i>	<i>ušaṅham</i>	ἠῶ	<i>flōrem</i>	<i>*H₂us-ós-ṃ</i>
gen.	<i>uṣás</i>	<i>zraiaṅhō</i> ‘moře’	ἠοῦς	<i>flōris</i>	<i>*H₂us-s-ós</i>

Viz Beekes 1995, 180; Hoffmann & Forssman 1996, 154.

2.1.2.7.1. Na bázi hysterodynamických **s-kmenů** se skloňuje též ie. **komparativ**:

Tabulka 16

pád	védský	avestský	řecký	latinský	gótský	stsl.	ie.
	‘lepší’	‘lepší’	‘sladší’	‘lepší’	‘lepší’	‘menší’	
nom. sg.	<i>vásyān</i>	stav. <i>vaxiiā</i>	ἡδίων	<i>melior</i>	<i>iusiza</i>	<i>ṃn’ii</i>	<i>*-iōs</i>
ak.	<i>vásyāmsam</i>	<i>vajḥaṅham</i>	ἡδίω	<i>meliorēm</i>	<i>*iusizan</i>	<i>ṃn’ii</i>	<i>*-iēs-ṃ</i>
gen.	<i>vásyāsas</i>		ἡδίους	<i>melioris</i>	<i>*iusizins</i>	<i>ṃn’iša</i>	<i>*-is-ós</i>

Viz Beekes 1995, 180; Hoffmann & Forssman 1996, 154;

Pozn.: Je zřejmé, že jednotlivé jazyky zobecnily ve svých paradigmatech buď plný stupeň (védský, avestský, řecký, latinský) nebo redukováný stupeň (gótský, slovanský). Finální védské *-n* v nom. sg. i *-m-* před *-s-* v ak. sg. jsou sekundární.

2.1.2.7.2. Obdobně funguje i paradigma **participií perfekta**:

Tabulka 17

pád	védský	avestský	řecký	ie.: ‘vědoucí’
nom. sg. m.	<i>vidvān</i>	stav. <i>vīduuā</i>	εἰδώς	<i>*uēid-uōs</i>
nom. sg. f.	<i>viduṣī</i>	mlav. <i>vīθuši</i>	ἰδούα	<i>*uid-us-iH₂</i>
ak.	<i>vidvāmsam</i>	mlav. <i>-vīduuāṅham</i>	εἰδότα	<i>*uid-uōs-ṃ</i>
gen.	<i>viduṣas</i>	stav. <i>vīdušō</i>	εἰδότης	<i>*uid-us-ós</i>

Beekes 1995, 180; Hoffmann & Forssman 1996, 156

2.1.2.8. Vlastní kategorii představují hysterodynamické **i-kmeny**:

Tabulka 18

pád	védský	hetitský	řecký	latinský	litevský	ie.
	‘ovce’		‘ovce’	‘ovce’	‘ovce’	
nom. sg.	<i>avis</i>	<i>hawis</i> ‘ovce’ <i>halkis</i> ‘zrno’	οἶς	<i>ovis</i>	<i>avis</i>	<i>*-i-s</i>

pád	védský	hetitský	řecký	latinský	litevský	ie.
	„ovce“		„ovce“	„ovce“	„ovce“	
vok.	<i>áve</i>		oī ³	<i>ovis</i>	<i>aviē</i>	*-e _i
ak.	<i>ávim</i>	<i>halkin</i>	oīv	<i>ovem</i>	<i>āvī</i>	*-i-m
gen.	<i>ávyas</i>	<i>halkiyas</i>	oíός	<i>ovis</i>	<i>aviēs</i>	*-i-os/-es
dat.	<i>ávye</i>	<i>tuzziya</i> „vojsko“	oīi	<i>ovī</i>	<i>āviai</i>	*-i-e _i
lok.	<i>ávāu</i> ¹			abl. <i>ove</i>	<i>avyjē</i>	*-e _i
instr.	<i>ávya</i>	<i>halkit</i>		abl. <i>ove</i>	<i>avimi</i>	*-i-eH _i
nom.pl.	<i>avayas</i>	<i>hawes</i> <i>halkies</i>	oīες	<i>ovēs</i>	<i>āvys</i>	*-e _i -es
ak.	<i>avīn</i>	<i>halkius</i>	oīς	<i>ovīs</i>	<i>avīs</i>	*-i-ms
gen.	<i>avīnām</i> ²		oíōv	<i>ovium</i>	<i>avīū</i>	*-i-ōm
dat.	<i>avibhyas</i>			<i>ovibus</i>	<i>avims</i>	*-i-m/b ^h i _{os}
lok.	<i>avīsu</i>		dat. oíσι		<i>avysē</i>	*-i-su
instr.	<i>avibhis</i>			abl. <i>ovibus</i>	<i>avimis</i>	*-i-b ^h i(s)

Viz Beekes 1995, 181; Savčenko 1974, 206–09.

Pozn.: 1) -u je přeneseno z u-kmenů. 2) n je přeneseno z n-kmenů. 3) Sr. Ποσει(-δάων) „Pane D.“ = véd. *pate* (Szemerényi 1996, 176).

2.1.2.9. K nim mají blízko diftongické *oi*-kmeny:

Tabulka 19

pád	védský	avestský	hetitský	řecký	ie.
nom. sg.	<i>sákhā</i> „přítel“	- <i>haxā</i>	<i>zahhais</i> „boj“	ἦχώ „zvuk, ozvěna“	*-ō(i)
vok.	<i>sákhe</i>			ἦχοῖ	*-oi
ak.	<i>sákhāyam</i>	stav. - <i>haxāim</i>	<i>zahhain</i>	ἦχώ < *wāk ^h o _{ia}	*-oi-m
gen.	<i>sákhayur</i> ¹		<i>zahhiyas</i>	ἦχοῦς < *wāk ^h o _{ios} < *wāk ^h o _{ios} < *ueH _g ^h H _i o _s	*-i-os

Viz Beekes 1985, 92 & 1995, 181; Hoffmann & Forssman 1996, 133–34; Rix 1976, 146.

Pozn.: 1) Podobně jako gen. sg. *pátayur* od *pāti*- „manžel“ převzato z gen. sg. r-kmenů typu *pitúr* „otce“ (Macdonell 1916[2000], 83–84).

2.1.2.10. Paralelně hysterodynamickým i-kmenům fungují *u*-kmeny:

Tabulka 20

pád	védský	avestský	hetitský	řecký	ie.
nom. sg. m.f.	<i>paśús</i> „skot“	st. <i>xratuš</i> „síla“	<i>wellus</i> „louka“	γένυς „čelist“	*-u-s
nom.-ak. sg. n.	<i>mádhu</i> „med“	ml. <i>mađu</i> „vino“	luv. <i>maddu</i> „vino“	μέθυ „vino“	*-u
vok. mf. / n.	<i>páso</i> / <i>mádhu</i>		LUGAL- <i>ue</i> „král“		*-ou / *-u
ak. m.f.	<i>paśúm</i>	st. <i>xratum</i> ml. <i>pasúm</i> „skot“	<i>wellun</i>	γένυυ	*-u-m
gen.	<i>paśvās</i> (<i>paśós</i>)	ml. <i>xratβō</i> ml. <i>pasuuō</i>	LUGAL- <i>was</i>	γένυος my. <i>me-tu-wo</i> ²	*-u-os/-es
dat.	<i>páśve</i> (° <i>śáve</i>)	ml. <i>xratβe</i>	dat.-lok. <i>wellui</i>	my. <i>ka-ru-we</i> ³	*-u-e _i
lok.	<i>paśáu</i>	st. <i>xratā</i> ²	dat.-lok. <i>wellui</i>	dat. γένυι	*-eu-i *-u-i

pád	védský	avestský	hetitský	řecký	ie.
instr.	<i>paśvā́, °únā́¹</i>	st. <i>xraθβā́ / xratū́</i>		my. <i>ka-ru-we³</i>	*-u-eH / *-u-H ₁
nom.pl.	<i>paśávas</i>	st. <i>xratauuō</i> ml. <i>pasuuas-ca</i>	LUGAL-ues	γένυες	*-eu-es / *-u-es
ak.	<i>paśn</i> <i>paśvās</i>	st. <i>xratūš</i> ml. <i>pasuuō</i>		γένυας	*-u-ms / *-u-ṃs
gen.	<i>paśúnām¹</i>	ml. <i>pasuuqm</i>	?LUGAL-an	γενύων	*-u-ōm
dat.	<i>paśúbhyas</i>				*-u-m/b ^h -
lok.	<i>paśúṣu</i>	ml. <i>pasuš.huuā <</i> <i>*pasušu-ā</i>		dat. γένυσ(σ)ι	*-u-su
instr.	<i>paśúbhis</i>			my. <i>ka-ru-pi⁴</i>	*-u-b ^h i(s)

Beekes 1985, 87 & 1995, 181; Elizarenkova 1987, 63–64; HEG 3, 240; Hoffmann & Forssman 1996, 129–32; Wodtko, NIL 467–68.

Pozn.: 1) *n* podle *n*-kmenů. 2) Gen. sg. /*met^hu(w)os*/. 3) Dat.-instr. sg. /*karu(w)ei*/ či /*karwei*/; etymologicky zřejmě souvisí s ř. alf. κάρυον „ořech“. 4) /*karup^hi*/ (pozn. 2 & 3 viz Bartoněk 2003, 277).

2.1.2.11. Obdobně je tomu s diftongickými *eu/ou*-kmeny:

Tabulka 21

pád	avestský	hetitský	řecký	ie.	
nom. sg.	<i>uyra-bāzāuš</i> „silno-ruký“	<i>harnaus</i> „porodní křeslo“	ἵπτερος „jezdec“	πάτριος „otcův bratr“	*-ē/ōu-s
ak.	<i>nasāum</i> „mrtvola“ < * <i>āuuam</i>	<i>harnaun</i>	ἵπτεα	πάτρωα	*-ou-ṃ *-eu-ṃ
gen.	<i>auruša.bāzuuō</i>	<i>harnaus</i>	ἵπτεος	πάτρωος	*-u-os

Viz Beekes 1985, 89; 1995, 181; Erhart 1982, 116, § 5.4.7.2; Szemerényi 1996, 178.

2.1.2.11.0. Nyní je třeba zdůraznit, v čem se liší *i*- a *u*-kmeny hysterodynamické od proterodynamických. Rozdíl spočívá jednak v absenci ablautu u hysterodynamického typu; liší se také genitiv a instrumentál sg. (Beekes 1985, 128):

Tabulka 22

pád / typ	proterodynamický		hysterodynamický	
gen. sg.	*-e _i -s	*-eu-s	*-i-os	*-u-os
instr. sg.	*-e _i -H ₁	*-eu-H ₁	*-i-eH ₁	*-u-eH ₁

2.1.2.12. Další významnou skupinou deklinačních typů jsou tzv. **laryngální kmeny**. Jedno takové paradigma může být rekonstruováno na základě indoiránského označení „cesty“. Už Pedersen (1926, 58, 61–65) ukázal, že toto paradigma odpovídá tzv. 5. deklinaci v latině, reprezentované slovy typu *vātēs* „básník, prorok“ nebo *fidēs* „víra“. Podle Beekese (1995, 181–82) z této korespondence vyplývá, že je zde nutno rekonstruovat laryngálu *H₁:

Tabulka 23

číslo	sg.			pl.			
	pád / jazyk	védský	avestský	ie.	védský	avestský	ie.
nom.		<i>pánthās</i>	<i>pañtā</i>	<i>*pónt-eH₁-s</i>	<i>pánthās</i> <i>pánthānas</i>	<i>pañtānō</i>	<i>*pónt-eH₁-es</i> <i>*pónt-eH₁-en-es</i>
gen.		<i>pathās</i>	<i>paθō</i>	<i>*pñt-H₁-ós</i>	<i>pathām</i> <i>pathīnām</i>	<i>paθqm</i>	<i>*pñt-H₁-om</i>
ak.		<i>pánthām</i>	<i>pañtqm</i>	<i>*pónt-eH₁-om/-m</i>	<i>pathās</i>	<i>paθō</i>	<i>*pñt-H₁-mš?</i>
		<i>pánthānam</i>	<i>pañtānəm</i>	<i>*pónt-eH₁-en-om</i>			
lok.		<i>pathí</i> <i>pathe-ṣṭhā</i>	<i>paiθī</i>	<i>*pñt-H₁-í</i> <i>*pñt-eH₁-i</i>	<i>pathīṣu</i>		<i>*pñt-H₁-su</i>
abl.		<i>pathās</i>	<i>paθō</i>	<i>*pñt-H₁-és</i>			
instr.		<i>pathā</i>	<i>paθa</i>	<i>*pñt-H₁-eH₁</i>	<i>pathībhis</i>	<i>paθabīš</i>	<i>*pñt-H₁-b^hi(s)</i>

Pozn.: Paradigma rekonstruují různí autoři různě: (1) Szemerényi 1996, 168: **pōn*, gen. **pñt-ós* se sekundární aspirací v *ii*. pod vlivem kořene **rath-* „cestovat“; (2) Beekes 1995, 181: **pont-eH₁^o*: **pñt-H₁^o*; (3) Schindler apud Mayrhofer 1986, 136: **pént-oH₂-s*, gen. **pñt-H₂-ós*; Rasmussen 1987, 82 = 1999, 216: **pónt-ōH₁-s*, gen. **pñt-H₂-ós*; Hamp 1994, 37; EWAI II, 81–83; Hoffmann & Forsman 1996, 125: *ii*. *pantaH^o*: **pñtH₂^o*.

Ačkoliv je laryngální paradigma zachováno jen ve starých indoiránských jazycích, blíže příbuzná slova se objevují i v dalších ie. jazycích: arm. *hown* „brod“; ř. *πάτος* „stezka“ a *πόντος* „moře“; lat. *pons*, gen. *pontis* „most“ (snad existoval i tvar **pontēs*, podobně jako v páru *trabs* : *trabēs*); prus. *pintis* a sl. **pōtь* „cesta“ (Pedersen 1926, 64–65; Beekes 1995, 181).

2.1.2.13. Další významná deklinační třída charakterizovaná laryngálou jsou tzv. **H₂-kmeny**, jejichž pokračovatelem v dceřiných větvích jsou zpravidla **ā-kmeny**. Obvykle jde o substantiva (a adjektiva) ženského rodu, vyskytují se i maskulina (např. lat. *incola* „obyvatel“, *agricola* „rolník“; ř. *veānιάς* „mladík“, *πολίτης* „občan“; stsl. *junoša* „mladík“, č. vzor *starosta*):

Tabulka 24

pád	védský	řecký attický	latinský	staroirský	gótský	litevský	stsl.	ie.
	„vlhkost“	„břímě“	„země“	„plémě“	„dar“	„rosa“	„rosa“	
nom. sg.	<i>rasā</i>	φορᾶ ¹	<i>terra</i>	<i>túath⁵</i>	<i>giba</i>	<i>rasà</i>	<i>rosa</i>	<i>*(e)H₂²</i>
vok.	<i>rase³</i>	hom. νόμφο ⁴	<i>terra</i>			<i>rāsa</i>	<i>roso</i>	<i>*-H₂-e?</i>
ak.	<i>rasām</i>	φορᾶν	<i>terram</i>	<i>túath⁵</i>	<i>giba</i>	<i>rāsa</i>	<i>roso</i>	<i>*-eH₂-m</i>
gen.	<i>rasáyās⁶</i>	φορᾶς νεανίου	<i>familiās⁷</i> <i>terrae</i>	<i>túaithe⁵</i>	<i>gibos</i>	<i>rasōs</i>	<i>rosy</i>	<i>*(e)H₂-os</i>
dat.	<i>rasáyai⁶</i>	φορᾶι	<i>terrae</i>	<i>túath⁵</i>	<i>gibai</i>	<i>rāsai</i>	<i>rosē</i>	<i>*(e)H₂-ei</i>
lok.	<i>rasáyām⁶</i>	πάλαι ⁸	<i>Romae⁹</i>			<i>rasojē¹⁰</i>	<i>rosē</i>	<i>*-eH₂-i</i>
instr.	<i>rasā</i> <i>rasáyā¹¹</i>	dór. κροφᾶ ¹²		gal. <i>-ia¹³</i>		<i>rasà</i>		<i>*(e)H₂-eH₁</i>
abl.	= gen.		<i>terrā¹⁴</i>	kib. <i>-ađ¹⁴</i>				<i>*-(e)H₂-ed</i>
nom. pl.	<i>rasās</i>	φοραί ¹⁵	<i>terrae¹⁵</i>	<i>túatha¹⁹</i>	<i>gibos</i>	<i>rāsos</i>	<i>rosy</i> = ak.	<i>*-eH₂-es</i>
ak.	<i>rasās</i>	φορᾶς dór. τῆμᾶνς	<i>terrās¹⁶</i>	<i>túatha¹⁹</i>	<i>gibos</i>	<i>rasàs</i>	<i>rosy</i>	<i>*-eH₂-mš</i>
gen.	<i>rasānām¹⁷</i>	dór. φορᾶων ¹⁸ att. φορών	<i>terrārum¹⁸</i> <i>agricolum</i>	<i>túath¹⁹</i> kib. <i>-aum</i>	<i>gibo</i>	<i>rāsu</i>	<i>rosъ</i>	<i>*(e)H₂-om</i>
dat.	<i>rasābhyas</i>			<i>túathaib¹⁹</i>	<i>gibom</i>	<i>rasóms</i>	<i>rosamъ</i>	<i>*-(e)H₂-m/b^h-</i>

pád	védský	řecký attický	latinský	staroirský	gótský	litevský	stsl.	ie.
	„vlhkost“	„břímě“	„země“	„plémě“	„dar“	„rosa“	„rosa“	
lok.	<i>rasāsu</i>	dór. <i>πύλασιν</i> ²⁰ „ve dveřích“; dat. *-āhi ~ *-āsi	<i>Athenīs</i> ²¹ dat.-abl. „terrīs < *-āi̯s			<i>rasosē</i> ¹⁰	<i>rosaxъ</i>	*-(e)H ₂ -su
instr.	<i>rasābhis</i>	my. <i>a-ni-ja-pi</i> ²²				<i>rasomis</i>	<i>rosami</i>	*-(e)H ₂ -b ^h i(s)

Viz Beekes 1985, 20–37 & 1995, 182; Sihler 1995, 266–74; Rix 1976, 130–35; Szemerényi 1996, 188–90.

Pozn.: 1) Prařecké *-ā se zachovává v mykénštině (*doera* „otrokyně“), aiolštině a dórštině (χώρα „země“); v iónštině se mění na -η (χώρα); v attičtině též (τμή „část“), s výjimkou situace, kdy předchází ε, ι, ρ; tehdy zůstává -ā (θεά „bohyně“, οίκία „dům“, χώρα, φορά) – viz Sihler 1995, 266–67. Obdobně tomu je v dalších pádech s prařeckým *ā. 2) Zpravidla se rekonstruuje *-ā < *-eH₂ (Sihler 1995, 266; Szemerényi 1996, 189), ale Beekes (1995, 182) vyslovil názor, že koncovkou bylo pouhé *-H₂ (někdy zapisované jako *-₂), které se vokalizovalo v krátké -ā, jak je tomu v latině. Oporu nachází ve faktu, že zakončení nom. pl. ie. neuter, které se pokládá za tentýž morfém primárně vyjadřující kolektivum, bylo *-H₂. 3) Véd. -e < *-ai < *-a+i, kde *-i proniklo z tzv. i-kmenů (Szemerényi 1996, 189). 4) „nevěsta, dívka“. 5) Goid. *toūtā; sr. gal. *τουενιτοουτα* / *Buscilla*. Goid. ak. sg. *toūtīm, s i pod vlivem i-/iā-kmenů. Ak. sg. -im se objevuje u ā-kmenů i v galských textech jižní Galie (Larzac: *Seuerim Tertioncnim*), zatímco ze severu Galie a Itálie známe -an (*lokan*), kterému odpovídá -am v lep. *pruiam* a kib. *ailam*, vše z očekávaného pkelt. *-ām. Obdobně goid. gen. sg. *toūtīās, oproti kib. *tekametinas*, gal. *toutas* < *-ās (ale též gal. -ias např. v *Paullias*: nom. sg. *Paulla*), a goid. dat. sg. *toūtī, oproti kib. *ailai, kustai* (může být též lok. sg.), lep. *Verkalai*, gal. *εσκεγγαι*, vše z *-āi, vedle gal. -i (βηλησμου) < *-ī či *-iai (Cólera 2005, 124; LG 58; MLH 400-02). 6) Neočekávané y se připisuje vlivu i-kmenů (Beekes 1995, 182; Szemerényi 1996, 189). 7) Zachovává se v archaických formulacích typu *pater familiās*. Doloženo je i nápisně: *manias* z Aqua Aceto. Stejnou koncovku zachová falíštiná (*Titias*) a osko-umberské jazyky: stumb. *tutas*, osk. *vereias*, jpk. *amuenas* (Urbanová & Blažek 2008, 227). Lat. gen. sg. -ae (*-āi) proniká z gen. sg. o-kmenů (Beekes 1995, 182). 8) Hom. adv. *πάλα* „nedávno“; att. „za dávných časů“ (viz Sihler 1995, 267). 9) Stlat. v nápisích *Romai*, u Plauta *proxumae*; dále osk. *viái* (Urbanová & Blažek 2008, 228). 10) Lit. lok. sg. -ojė < *-āi-en < *-eH₂-i + postpozice *H₁en „v“ (Beekes 1995, 183; Szemerényi 1996, 189). Téhož původu je koncové -e i v lok. pl. 11) Převzato ze zájmené flexe (Beekes 1995, 183). 12) Dór. adv. *κρυφά* „tajně“ (viz Sihler 1995, 267). 13) Gal. (Chamalières) *brixitia* (LG 58). 14) It. abl. sg. ā-kmenů *-ad se zachovává ještě ve stlat. *praidad*, fal. *sententiad*, osk. *eitiuvad* (Urbanová & Blažek 2008, 228); z kelt. jazyků v kib. *aburað, akainað, lubinað* aj. 15) Vliv koncovky nom. pl. o-kmenů *-oi (Beekes 1995, 183); už v my., sr. *pi-je-ra₃ /p^hielai₁*: *φιέλη* „pánev“ (Bartoněk 2003, 172; Hajnal 1995, 16). 16) Koncové *-Ns odráží stumb. -f ve *vitlaf* „tele“ a osk. -ss ve *viass* „cesta“ (Urbanová & Blažek 2008, 228). 17) Vliv n-kmenů, podobně jako u o-kmenů (Szemerényi 1996, 190). 18) Sr. my. *ko-to-na-o /ktoina(h)ōn/*: ř. *κτοίνα* „pozemek“; dále osk. *ehiianasūm*, v lat. písmu *egmazum*, vedle umb. *pracatarum* s -r- < *-z- < *-s- jako v latině („rotacismus“). Koncovka *-ā-s-ōm je zájmeného původu, sr. véd. gen. pl. f. *tāsām* (Sihler 1995, 271–72; Szemerényi 1996, 190; Urbanová & Blažek 2008, 228). 19) Goid. nom. pl. *toūtās; sr. gal. *Licuias*. Goid. ak. pl. *toūtās; sr. kib. *listas*. Goid. gen. pl. *toūtānōm s -n- podle n-kmenů. Totéž v gal. *bnanom /mnanom* „žen“ (viz tab. 29) a zájmenu v gen. pl. f. *eanom*. V kib. může být gen. pl. ā-kmenů bez -n- identifikován v *otanaum* (MLH 402). Goid. dat. pl. *toūtābi; sr. gal. (Nîmes) dat. pl. *νομασικαβο*, vedle instr. pl. f., identifikovaného u zájmena *eiabi* (LG 56–59). 20) Prař. dat. pl. *-āhi ~ *-āsi, někdy ještě s lokativní funkcí: my. dat. pl. *do-ka-ma-i /dork^hmāil, ku-na-ke-ta-i /kunāgētāhi/* „lovec“ (Bartoněk 2003, 547, 572), oproti tvarům s restituovaným -s- v izolovaných formách s lok. funkcí: dór. *πύλασι* „ve dveřích“, att. *θύρασι* „ve dveřích“ (Aristofanes), „ze dveří“ (Euripides), *Πλαταιάσι*(v) „v Platajích“, *Ἀθήνησι* „v Athénách“. Obvyklá je dativní funkce: statt. dat. pl. *ταμιάσιν* „hospodářům“. Pod vlivem ř. dat.-lok. pl. o-kmenů *-oi̯si a instr. pl. *-oi̯s se objevuje diftong v ř. dat. pl. i u ā-kmenů: *φοραίς*, s finálním -i ještě v lsb. *πολιταίσι* „občan“ (Rix 1976, 134;

Sihler 1995, 270–72). 21) Adv. „v Athénách“. Lat. dat.-abl. pl. na *-ās*, stlat. *soueis aastutieis* (CIL I, 364), pochází z it. **-āis*, jak dokumentuje osk. *kerssnais* „oběd“. Stlat. *deus* v nápisu z Trastevere (CIL I, 975) může odrážet původní lok. pl. **-ās(u)* (Meiser 1998, 131, 133). 22) My. *a-ni-ja-pi / (h) āniāp^hi/* „uzdami“ (Bartoněk 2003, 169, 537).

2.1.2.14. K laryngálním patří i tzv. ***ī*-kmeny**, vesměs rezervované pro feminina. V laryngalistické reinterpretaci jde o ***iH₁*-kmeny** a ***iH₂*-kmeny** (ty reprezentují jen variantu *H₂*-kmenů představených v Tabulce 24):

Tabulka 25

pád	védský	staroseverský	gótský	staroslověnský	ie.
nom. sg.	<i>vrkīs</i> „vlčice“	<i>ylgr</i> „vlčice“ < germ. <i>*wulgīz</i>	<i>bandi</i> „pouto“	<i>ladii</i> „lod“	*-iH
ak.	<i>vrkyām</i>	<i>ylgi</i>	<i>bandja</i>	<i>ladbjǫ</i>	*-iēH-m
gen.	<i>vrkyās</i>	<i>ylgar</i>	<i>bandjos</i>	<i>ladbję</i>	*-iH-os

Viz Beekes 1995, 183; Nedoma 2001, 42–43; Szemerényi 1996, 191–92; Rix 1976, 130.

Paradigma symetrické k *iH*-kmenům typu *vrkīs* představují ***uH*-kmeny**:

Tabulka 26

pád	védský	avestský	řecký	latinský	stsl.	ie.
	„tělo“	„tělo“	„mrtvola“	„prase“	„tchyně“	
nom. sg.	<i>tans</i>	ml. <i>tanuš</i>	<i>véκῆς</i>	<i>sūs</i>	<i>svekry</i>	*-uH
ak.	<i>tanúam</i>	st. <i>tanuuām</i>	<i>véκῆν</i>	<i>suem</i>	<i>svekrъnъ, -ovъ</i>	*-uēH-m
gen.	<i>tanúas</i>	ml. <i>tanuuō</i>	<i>véκῆος</i>	<i>suis</i>	<i>svekrъve</i>	*-uH-os

Beekes 1985, 94 & 1995, 183; Brugmann 1911, 292–93; Elizarenkova 1987, 53; Hoffmann & Forssman 1996, 128.

2.2. Proterodynamická flexe

Proterodynamická flexe se původně zřejmě omezovala jen na neutra, u *i*- a *u*-kmenů však zahrnuje i maskulina a feminina.

2.2.1. Proterodynamická flexe ***i*-kmenů** se od hysterodynamické liší především v gen. a lok. sg.

Tabulka 27

pád	védský	řecký	latinský	staroirský	gótský	litevský	stsl.	ie.
	„oheň“	„had“	„oheň“	„vláda“	„radost“	„srce“	„host“	
nom. sg.	<i>agnis</i>	<i>ἄφης</i>	<i>ignis</i>	<i>flaith¹</i>	<i>anst</i>	<i>širdis²</i>	<i>gostъ</i>	*-i-s
nom.-ak. n.	<i>su-astī³</i>	<i>ἄφης</i> „chyt- rý“	<i>mare⁴</i>	<i>muir</i>	sth. <i>meri⁵</i>			*-i
vok.	<i>agne</i>	<i>ἄφης</i>	<i>ignis</i>	<i>flaith</i>	<i>gast</i> „host“	<i>širdiē</i>	<i>gosti</i>	*-eī
ak.	<i>agnim</i>	<i>ἄφην</i>	<i>ignem⁶</i>	<i>flaith⁷</i>	<i>anst</i>	<i>širdj</i>	<i>gostъ</i>	*-i-m
gen.	<i>agnés</i>	<i>ἄφειος</i> dór. <i>ἄφιος</i>	<i>ignis⁸</i>	<i>flatho, -a⁹</i>	<i>anstais</i> <i>gast¹⁰</i>	<i>širdiēs</i>	<i>gosti</i>	*-eī-s
dat.	<i>agnáye</i>	<i>ἄφει</i>	<i>ignī</i>	<i>flaith¹⁰</i>	<i>anstai</i> <i>gasta¹⁰</i>	<i>širdziai?</i>	<i>gosti</i>	*-eī-eī
lok.	<i>agnā(u)¹²</i>	att. <i>πόλη¹³</i>	<i>rurī⁴</i>		dat. <i>anstai</i> dat. <i>gasta¹⁰</i>	<i>širdyjē¹⁵</i>	<i>gosti</i>	*-ēī

pád	védský	řecký	latinský	staroirský	gótský	litevský	stsl.	ie.
	„oheň“	„had“	„oheň“	„vláda“	„radost“	„srdce“	„host“	
instr.	<i>agnínā</i> ¹⁶		ven. <i>stati</i>			<i>širdimi</i>	<i>kostjō</i> f. <i>gostymb</i> m.	*-i-H ₁
nom. pl.	<i>agnáyas</i>	ᾠφεις	<i>ignēs</i>	<i>fla(i)thi</i> ¹⁶	<i>gasteis</i>	<i>širdys</i>	<i>gostbje</i>	*-ei-es
nom.-ak. n.	<i>śúcī</i> ⁷	τρία „3“	<i>tria</i> „3“		<i>brija</i> „3“		<i>tri</i> „3“	*-i-H ₂
ak.	<i>agnīn</i> ¹⁸	ᾠφραας dór. τριυς	<i>ignīs</i> umb. <i>trif</i>	<i>fla(i)thi</i> ¹⁹	<i>gastins</i>	<i>širdis</i>	<i>gosti</i>	*-i-ms
gen.	<i>agnīnām</i> ¹⁸	ᾠφρων	<i>ignium</i>	<i>fla(i)the</i> ²⁰	<i>gaste</i>	<i>širdziŭ</i>	<i>gostbjs</i>	*-i-ōm
dat.	<i>agníbhyas</i>		<i>ignibus</i>	<i>fla(i)thib</i> ²¹	<i>gastim</i>	<i>širdims</i>	<i>gostymb</i>	*-i-b ^h /m-
lok.	<i>agníšu</i>	dat. ᾠφρσι τρισί				<i>širdisē</i> ¹⁵	<i>gostyb</i>	*-i-su
instr.	<i>agníbhīs</i>	my. <i>po-ti-pi</i> ²¹		dat. <i>fla(i)thib</i> ²²		<i>širdimis</i>	<i>gostmi</i>	*-i-b ^h i(s)

Viz Brugmann 1911, 288–89; Krasuxin 2004, 142–43; Savčenko 1974, 206–09; Sihler 1995, 311–19; Szemerényi 1996, 176–81.

Pozn.: 1) Goid. *ulatis; sr. kib. *kenis*, lep. *Uvamokozis*, gal. *ratis*. 2) Původně konsonantický kmen, reinterpretovaný jako *i*-kmen. 3) „blahobyť“, doslova „dobrobyť“. 4) Lat. *-e* < *i regulérně. 5) „moře“. 6) Stlat. *piscim* „ryba“ (CIL I, 560). 7) Goid. *ulatim; sr. kib. *aratim*, gal. *ratin*; 8) Osk. *aeteis*, umb. *punes*. 9) Goid. *ulatois; sr. kib. *luðeis*. 10) Podle *o*-kmenů = germ. *a*-kmenů. 11) Goid. *ulatī; kib. *kenei*, lep. *Sunalei*, gal. κρειτε, *Ucuete*. 12) Finální *-u* podle *u*-kmenů. 13) Nom. sg. πόλις „město“; sr. Szemerényi 1996, 176. 14) Adv. „na venkově“ (Meiser 1998, 138). 15) Lit. *-ē* < *en „v“. 16) Goid. *ulatejes; sr. gal. *trianis* / ντιο-βρογεις. 17) „zářivý“. 18) Podle *n*-kmenů. 19) Goid. *ulatīns; sr. kib. *tiris* „3“ < *trīs < *trins. 20) Goid. *ulatijōm; sr. gal. *briatiom*. 21) / *portip^hil*, sr. πόρτις „tele“ (Bartoněk 2003, 274). 22) Goid. *ulatibi.

V hetitštině hysterodynamické a proterodynamické *i*- (a *u*-kmeny) fakticky splynuly; jejich flexi pro oba akcentuační typy zachycují tabulky 18 a 20.

2.2.2. Proterodynamická flexe **u**-kmenů je opět symetrická *i*-kmenům.

Tabulka 28

pád	védský	řecký	latinský	staroirský	gótský	litevský	stsl.	ie.
	„syn“	„paže“	„ruka“	„hlas“	„syn“	„syn“	„syn“	
nom. sg.	<i>sūnūs</i>	πῆχυς	<i>manus</i>	<i>guth</i> ¹	<i>sunus</i>	<i>sūnūs</i>	<i>synb</i>	*-u-s
nom.-ak. n.	<i>vásu</i> ²	ᾠστυ ³	<i>veru</i> ⁴	<i>bir</i> ⁵	<i>faihu</i> ⁶			*-u
vok.	<i>sūno</i>	πῆχυν		<i>guth</i> ⁷	<i>sunau</i>	<i>sūnaū</i>	<i>synu</i>	*-ou
ak.	<i>sūnūm</i>	πῆχυν	<i>manum</i> ⁸	<i>guth</i> ⁹	<i>sunu</i>	<i>sūnu</i>	<i>synb</i>	*-u-m
gen.	<i>sūnós</i>	πῆχεος ¹⁰	<i>manūs</i> ¹¹	<i>gotho</i> , -a ¹²	<i>sunaus</i>	<i>sūnaūs</i>	<i>synu</i>	*-ou-s
dat.	<i>sūnáve</i>	πῆχει ¹³	<i>manu</i> ¹⁴	<i>guth</i> ¹⁵		<i>sūnuī</i>	<i>synovi</i>	*-eu-eī
lok.	<i>sūnáu</i>		umb. <i>manuv</i> -e ¹⁶		dat. <i>sunau</i>	<i>sūnujē</i> ¹⁷	<i>synu</i>	*-ēu < *-eu-ī ³⁵
instr.	<i>sūnunā</i> ¹⁸		abl. <i>manū</i> ¹⁹			<i>sūnumi</i>	<i>synbmb</i>	*-u-H ₁
nom. pl.	<i>sūnávas</i>	πῆχεες ²⁰	<i>manūs</i> ²¹	<i>gothae</i> ²²	<i>sunjus</i>	<i>sūnūs</i>	<i>synove</i>	*-eu-es
nom.-ak. n.	<i>pur</i> ²³	ᾠστει ³	<i>verua</i> ²⁴	<i>dær</i> ²⁵				*-u-H ₂
ak.	<i>sūnn</i> ²⁶	πῆχεας ²⁷	<i>manūs</i> ²⁸	<i>guthu</i> ²⁹	<i>sununs</i>	<i>sūnus</i>	<i>synu</i>	*-u-ms
gen.	<i>sūnnām</i> ³⁰	πῆχεων	<i>manuum</i>	<i>gothae</i> ³¹	<i>sunuwe</i>	<i>sūnū</i>	<i>synovb</i>	*-eu-ōm

pád	védský	řecký	latinský	staroirský	gótský	litevský	stsl.	ie.
	„syn“	„paže“	„ruka“	„hlas“	„syn“	„syn“	„syn“	
dat.	<i>sūnūbhyas</i>		<i>manibus</i> ³²	gal. <i>gal. -ouibus</i> ³³	<i>sunum</i>	<i>sūnūms</i>	<i>synъmъ</i>	*-u-b ^h /m-
lok.	<i>sūnūsu</i>	πίχρεσι				<i>sūnuosē</i> ¹⁷	<i>synъxъ</i>	*-u-su
instr.	<i>sūnūbhis</i>		<i>manibus</i> ³²	<i>gothaib</i> ³³		<i>sūnumis</i>	<i>synъmi</i>	*-u-b ^h i(s)

Viz Beekes 1995, 184–85; Sihler 1995, 320–27; Szemerényi 1996, 176–78.

Pozn.: 1) Goid. *gutus; sr. lep. *lazus*, gal. λουγους/*Tri-garanus*. 2) „bohatství“. 3) ἄστυ „město“ < *wástu, sr. myk. *wa-tu* (Bartoněk 2003, 275); nom. pl. hom. ἄστέα, att. ἄστη *wastewa, sr. adj. n. ἡδέα < *swādēwa od nom. sg. m. ἡδύς „sladký“. 4) „rožen“. 5) „kopi“; sr. gal. μεδου. 6) „peníze, majetek“. 7) Goid. *gutu. 8) Sr. ven. ak. sg. *aisun* „boha“, osk. *manim* „ruku“ (Urbanová & Blažek 2008, 231). 9) Goid. *gutum. 10) Ř. gen. sg. *-*eu-os* je inovací podle dat. sg. *-*eu-i* a obvyklého gen. sg. *-*os* (Sihler 1995, 324). 11) Stlat. *senatous*, osk. *castrous* (Sihler 1995, 324; Urbanová & Blažek 2008, 231). 12) Goid. *gutous. 13) Sr. my. *i-je-we /hujjewei/* „synovi“ (Sihler 1995, 323; Bartoněk 2003, 275). 14) Sr. stlat. *senatuei*, fal. *Mercui* (Urbanová & Blažek 2008, 231). 15) Goid. *gutū; sr. kib. *Luguei*, gal. ταρανοου. 16) Osk.-umb. *manou-en (Sihler 1995, 322). 17) Finální -*ē* odráží postpozici *-*en* „v“ (Beekes 1995, 184). 18) Finální -*nā* je přejato z *n*-kmenů. 19) V lat. *manū* a umb. *mani* id. mohl splynout italský abl. sg. *manūd utvořený podle *o*-kmenů a očekávaný instr. sg. *manū (Sihler 1995, 323). 20) Př. **pāk^hewes*, sr. koncovku zvukově podobného my. nom. pl. m. *pa-ke-we /pak^hewes/* od adj. παχύς „tlustý“ (Sihler 1995, 325; Bartoněk 2003, 276). 21) Výchozí italský nom. pl. *-*ou-es* potvrzují marr. *aisos*, mars. *esos* „bohové“ (Urbanová & Blažek 2008, 231). 22) Goid. *guteues; sr. gal. *lugoues*. 23) „mnoho“. 24) Sr. umb. *berva* „nástroj užívaný při oběti“. 25) Stír. nom. pl. n. „slzy“; sr. velš. pl. m. *degreu* (Brugmann 1911, 291; LEIA, D-54. 26) Véd. -*n* namísto očekávaného *-*un* pod vlivem ak. pl. n. 27) Původní koncovku ak. pl. zachovává krét., arg. υῖός „syny“, zatímco hom. υῖας odráží výchozí koncovku *-*u^hms*, která představuje hysterodynamickou flexi, podobně jako πίχρεας < **pāk^heuas* < **b^hηg^heu^hms* (Sihler 1995, 326). 28) Sr. umb. ak. pl. *manf* „ruce“ < *manuf < *manuNs (Sihler 1995, 326). 29) Goid. *gutūns. 30) Viz pozn. 18 & 26. 31) Goid. *guteuīōm; sr. kib. *Ednoum*. 32) Sr. umb. *berus* < *berufs < **g^heru-b^hos/ -b^his* (Sihler 1995, 326). 33) Gal. *Lugouibus*. 34) Goid. dat. pl. *guteūbi. 35) Sihler 1995, 321, 324.

2.2.3. Proterodynamické **laryngální kmeny**, které charakterizuje laryngála **H*₂, reprezentuje alespoň jedno paradigma, ačkoliv i to prodělalo mnohočetné změny v procesu vyrovnávání:

Tabulka 29

pád	védský	avestský	staroirský	ostatní	ie.
nom. sg.	<i>jánis</i> ¹		<i>ben</i> ⁴	arm. <i>kin</i> ⁵ , toch. A <i>šām</i> , B <i>šana</i> ⁶	* <i>g^hen-H₂</i>
ak.			<i>bein</i>	het. SAL- <i>na-an</i> ⁷ , ř. γυνήν ⁸ , gal. <i>beni</i> ⁹	* <i>g^hen-H₂-m</i>
gen.	<i>gnās</i> ²		<i>mná</i>	het. SAL- <i>na-as</i>	* <i>g^hn-eH₂-(o)s</i>
dat.			<i>mnaí</i>	het. dat.-lok. SAL- <i>ni(-i)</i> , - <i>nī</i>	* <i>g^hn-eH₂-eī</i> ¹²
lok.			dat. <i>bein</i>	het. dat.-lok. SAL- <i>ni(-i)</i> , - <i>nī</i>	* <i>g^hen-H₂-i</i>
nom. pl.		st. <i>gənāš</i> ³	<i>mná</i>	?gal. <i>mnas</i> ¹⁰	* <i>g^hn-eH₂-es</i>
ak.		ml. <i>γnās-ca</i>	<i>mná</i>	ř. γυνός, ?gal. <i>mnas</i> ¹⁰ , het. SAL- ^{MES} - <i>us</i>	* <i>g^hn-(e)H₂-ms</i>
gen.			<i>ban</i>	gal. <i>bnanom</i> / <i>mnanom</i> ¹¹	* <i>g^hη-H₂-om</i>
dat.-instr.		st. <i>gənābiš</i>	dat. <i>mnaib</i>	arm. instr. <i>knaw</i>	* <i>g^hn-H₂-b^ho/i(s)</i>

Viz Hamp 1979, 5–6. Z něj vychází Beekes 1995, 184 i Schneider, NIL 177–85.

Pozn.: 1) „žena, manželka“; reinterpretováno jako *i*-kmen, obdobně i av. *jaini*- „žena, paní“; anomální gen. sg. *jányur* je převzat z příbuzenských terminů na -*r* (Macdonell 2000, 83–84). 2) „manželka; bohyně, žena božského původu“; sr. *gnāspāti*- „manžel božské ženy“; reinterpretováno jako *ā*-kmen

(Macdonell 2000, 78). 3) „ženská bytost; žena božského původu“; reinterpretovalo jako *ā*-kmen (Hoffmann & Forssman 1996, 123). 4) „žena“. 5) „žena, manželka“. 6) „manželka“. 7) Hetitské čtení *kuwan sumerogramu SAL „žena“ potvrzují paralelní záznamy ^{DINGIR}SAL^{MES}-*ya* ~ ^{DINGIR}*ku-wa-an-se-es*, a kontext, kdy po ^{DINGIR}*pi-se-ni-es* „mužští bohové“ následují ^{DINGIR}*ku-wa-an-se-es*, s největší pravděpodobností „ženští bohové“. Další anatolské paralely jsou lýd. *kāna-* < **g^honā-* a luv. < *wanatti* < **g^honā-*, dat.-lok. *wa-a-ni* (HEG 4, 306-08). 8) Podle Hampa (1979, 5) nemusí jít o inovaci, která je známa z komedií Pherekrata, ale o archaismus. 9) Nápis ze Châteaubleau; původně zjevně *benin, stejně jako východisko stir. ak. sg. *bein* (Lambert 2003, 210). 10) Nápis z Larzacu. 11) Nápis z Larzacu; objevují se zde obě varianty. Očekávali bychom spíše *banom. Počáteční *bn-/mn-* může být důsledek kontaminace s pády, kde nulový stupeň ablautu byl regulérně zděděn, např. nom. či ak. pl. *mnas* (Lambert 2003, 168; Hamp 1987, 188). 12) Hamp (1979, 4–5) soudí, že odsud pocházejí formy rozšířené diftongem *-ai-*, např. ř. vok. sg. γύναι, gen. sg. γυναικός : nom. sg. γυνή „žena“, fryg. nom. sg. *knays*, ak. sg. κναικων, gen. sg. κναικο, arm. nom. pl. *kanaik'*, abl.-lok. pl. *kanays* (Schneider NIL, 178); toch. B gen. sg. *śnoy* : nom. sg. *śana* „manželka“ (Pinault 1989, 87: **g^hen-eH₂-eĭ*). Naproti tomu, Olsen (1999, 172) rekonstruuje pro arm. a ř. diftongické formy východisko **g^hen-H₂-iH-*.

2.2.4. Mnohem produktivnější jsou proterodynamické *iH₂-kmeny* (*ī*-kmeny):

Tabulka 30

	védský	řecký	gótský	litevský	ie.
pád	„bohyně“	„paní“ / „čtyřnožka“	„dívka“	„snacha“	
nom. sg.	<i>devī</i>	ποτνία / τράπεζα < ° <i>dja</i>	<i>mawi</i> < * <i>magwī</i>	<i>marti</i>	*- <i>iH₂</i>
ak.	<i>devīm</i>	ποτνιαυ / τραπεζαν	<i>mauja</i>	<i>mařčiq</i>	*- <i>iH₂-m</i>
gen.	<i>devyās</i>	τραπέζης	<i>maujos</i>	<i>marčids</i>	*- <i>ieH₂-s</i>

Viz Beekes 1995, 185.

Podle stejného modelu se skloňuje přičestí činné v ženském rodě: sr. nom. sg. véd. *bhārantī*, ř. φέρουσα < **p^herontja* < **b^herontiH₂*, stsl. *nesoštī*, vše „nesoucí“ (Beekes 1995, 185).

2.2.5. Proterodynamické *s-kmeny* se omezují na neutra:

Tabulka 31

pád	védský	hetitský	řecký hom.	latinský	staroirský	gótský	stsl.	ie.
	„rod“	„nebe“	„rod“	„rod“	„dům“	„temnota“	„nebe“	
nom.-ak.-vok. sg.	<i>jānas</i>	<i>nepis</i>	γένος my. <i>we-to</i> ⁴	<i>genus</i> ¹¹	<i>tech</i> , <i>teg</i> ¹⁵	<i>riqiz</i>	<i>nebo</i>	*- <i>os</i>
gen.	<i>jānasas</i>	<i>nepisas</i>	γένεος	<i>generis</i> ¹²	<i>tige</i> ¹⁶	<i>riqizis</i>	<i>nebese</i>	*- <i>es-os</i>
dat.	<i>jānase</i>	<i>nepisi</i>	my. <i>we-te-e</i> ⁵	<i>generī</i> ¹³	<i>tig</i> ¹⁷		<i>nebesi</i>	*- <i>es-eĭ</i>
lok.	<i>jānasi</i>	<i>nepis</i> ²²	dat. γένει ⁶	abl. <i>genere</i>	dat. <i>tig</i> ¹⁷		<i>nebese</i> ²²	*- <i>es-i</i>
instr.	<i>jānāsā</i>			abl. <i>genere</i>			<i>nebesъmь</i>	*- <i>es-eH₁</i>
nom.-ak.-vok. pl.	<i>jānāmsi</i> ¹		γένεα ⁷	<i>genera</i>	<i>tige</i> ¹⁸	<i>agisa</i> ²¹ „strach“	<i>nebesa</i>	*- <i>es-H₂</i>
gen.	<i>jānāsām</i>	<i>nepisan</i>	γενέων ⁸	<i>generum</i>	<i>tige</i> ¹⁹		<i>nebesъ</i>	*- <i>es-ōm</i>
dat.	<i>jānobhyas</i> ²			<i>generibus</i> ¹⁴	<i>tigib</i> ²⁰		<i>nebesъmь</i>	*- <i>es-b^h/m-</i>
lok.	<i>jānassu</i> ³		γένεσσι ⁹				<i>nebesъxъ</i> ²³	*- <i>es-su</i>
instr.	<i>jānobhis</i> ²		my. <i>pa-we-pi</i> ¹⁰	<i>generibus</i> ¹⁴	dat. <i>tigib</i> ²⁰		<i>nebesy</i>	*- <i>es-b^hi(s)</i>

Viz Beekes 1995, 185; Sihler 1995, 305–10; Szemerényi 1996, 174;

Pozn.: 1) Inovace podle *nt*-kmenů dle úměry *-at* : *-anti* = *-as* : *-āmsi* (Ehrt 1982, 110; Szemerényi 1996, 174). 2) Tvary *jánobhyas*, *jánobhis* vznikly v procesu sandhi z **jánas-bhyas*, *-bhis* (Sihler 1995, 305). 3) V pozdějším jazyce v sandhi *jánasu* (Sihler 1995, 305–06). 4) **wetos* „rok“ (Bartoňek 2003, 261). 5) **wetehei* (Sihler 1995, 305; u Bartoňka není). 6) Sr. my. *we-te-i /wetehi/* ve formulaci *we-te-i-we-te-i* „každoročně“. 7) Sr. my. *pa-we-a*, */p^harweha/* ~ φῶρος „kus tkaniny“. 8) Sr. my. *pa-we-o /p^harwehōn/*. 9) Sr. my. *pa-we-si /p^harwessi/*. 10) My. *pa-we-pi /p^harwesp^hi/* (6–10: viz Bartoněk 2003, 261; Sihler 1995, 305). 11) Stlat. *Venos* (CIL I, 550). 12) Sr. stlat. *Venerus* (CIL I, 675). 13) Sr. osk. *φενζη* < **uenesei* (pozn. 11–13 viz Urbanová & Blažek 2008, 234). 14) Dat.-abl. pl. 15) Goid. **tegos*. 16) Goid. **tegosos*. 17) **teges*, původně bezsufixový lok. jako lat. *penes* nebo het. *nepis*. 18) **tegesa*. 19) Goid. **tegeson*. 20) Goid. **tegesobi(s)* (pozn. 15–20 viz Thurneysen 1946, 216). 21) Brugmann 1911, 301. 22) Zřejmě bezsufixový lok.; ve sl. rozšířený částici **-e(C?)* (Sihler 1995, 305–06). 23) Měkký jer odrážející **i* zřejmě pronikl z *i*-kmenů (Sihler 1995, 306).

2.2.6. Proterodynamické *n*-kmeny se rovněž omezují na neutra. Ideálním příkladem je slovo „jméno“, které zůstalo zachováno ve všech ie. větvích (k níže uvá-
děným lze přidat toch. A *ñom*, B *ñem*, ak. pl. *ñemna*; fryg. *onoman*; alb. *emër*;
prus. *emnes* ~ *ennens*). Není přítom podstatné, zda rekonstruovat pouze *n*-kmen
nebo vydělit produktivní sufix *-men-*, typický pro neutra.

Tabulka 32

pád	védský	het.	řecký	lat.	stir.	gót.	stsl.	ie.
nom.-ak- vok. sg.	<i>nāma</i> ¹	<i>laman</i>	ὄνομα ¹¹	<i>nōmen</i> ¹⁷	<i>ainm</i> ²⁰	<i>namo</i> ²⁷	<i>imę</i>	*-η
gen.	<i>nāmnas</i> ²	<i>lamnas</i> ⁸	ὄνόματος ¹²	<i>nōminis</i> ¹⁸	<i>ainm(a)</i> ^{e21}	<i>namins</i>	<i>imene</i>	*-en-s
dat.	<i>nāmne</i> ³	<i>lamni</i> ⁸	ὄνόματι ¹³	<i>nōmini</i> ¹⁹	<i>anm(a)</i> <i>imm</i> ²²		<i>imeni</i>	*-en-eī
lok.	<i>nāmani</i> ⁴	<i>lamman</i> ⁹ <i>lamni</i> = dat.		<i>nōmine</i>	dat. <i>ainm</i> ²³	<i>namin</i>	<i>imene</i>	*-ēn
inst.	<i>nāmnā</i> ⁵			umb. <i>nomne</i>			<i>именьтъ</i>	*-en-H ₁
nom.-ak- vok. sg.	<i>nāmā</i> ⁶ <i>nāmāni</i> ⁶	<i>saramna</i> ¹⁰	ὄνόματᾱ ¹⁴	<i>nōmina</i>	<i>anman(n)</i> ²⁴	<i>hairtona</i> <i>namna</i>	<i>imena</i>	*-ōn *-en-H ₁
gen.	<i>nāmnām</i> ⁷		ὄνομάτων	<i>nōminum</i>	<i>anman(n)</i> ²⁵	<i>namne</i>	<i>имень</i>	*-en-om
dat.	<i>nāmabhyas</i>			<i>nōminibus</i>	<i>anmanib</i> ²⁶	<i>namnam</i>	<i>именьтъ</i>	*-η-b ^h /m-
lok.	<i>nāmasu</i>	<i>lamnas</i>	ὄνόμασι ¹⁵				<i>именьхъ</i>	*-η-su
inst.	<i>nāmabhis</i>		my. <i>e-ka-ma-pi</i> ¹⁶	<i>nōminibus</i>	<i>anmanib</i> ²⁶		<i>imeny</i>	*-η-b ^h i(s)

Viz Beekes 1995, 186–87; Sihler 1995, 296–98; Szemerényi 1995, 170–71.

Pozn.: 1) Sr. mlav. *nāma* id., stav. *haxmā* „společnost“. 2) HD koncovka; PD koncovku gen. sg. zachovává stav. *cašmāṅg* < **cašmāṅh* : *cašman-* „zorné pole“ (Hoffmann & Forssman 1996, 143). 3) HD koncovka; PD koncovku dat. sg. zachovává stav. *haxma'nē* (Hoffmann & Forssman 1996, 143). 4) HD koncovka; očekávanou PD koncovku lok. sg. zachovává stav. *cašmaqṃ* s finálním *-m*, jež vzniklo asimilací k předchozímu *-m-* (Beekes 1995, 187). 5) HD koncovka; očekávanou PD koncovku instr. sg. zachovává stav. *cašma'ni* (Beekes 1995, 186). 6) Véd. koncovky *-ā* & **-ān* představují sandhiové varianty před konstantem a před vokálem, odrážející výchozí ie. **-ōn* (Szemerényi 1996, 170), sr. stav. *nāmāṃ* „jména“ < **nāmān*, vedle tvaru *nāmānī*, mlav. *nāmāni*, který je primárně patrně duálem jako véd. *nāmanī* (Hoffmann & Forssman 1996, 144). 7) Očekávanou PD koncovku gen. pl. zachovává lépe stav. *nāmanāṃ* (Hoffmann & Forssman 1996, 144). 8) HD koncovka. 9) Bezsufixový lok. (GHL 109). 10) Těž nom. pl. *sarammana* : nom. sg. *saramnas* „druh chleba“ (GHL 109). 11)

Sr. my. *pe-ma* /sperma/ & *pe-mo* /spermo/ = σπέρμα „semeno“. 12) Rozšíření ř. neuter zděděných z ie. *n*-kmenů o *-t-* je sice doloženo už z mykénské epochy, ale nemůže být o mnoho starší, soudě podle hom. denominálního slovesa ὀνομαίνω „volám jménem“ beze stopy po *-t-* (sloveso utvořené ze základu ὀνοματ^o by mělo v 1. osobě sg. podobu ὀνομάσσω / ὀττω – viz Sihler 1995, 297). 13) Sr. my. *e-ka-ma-te* /ek^hmatei/ od ἔχμα „podpěra, „kolo“. 15) Sr. my. *de-ma-si* /dema(s)i/ od δέμα „kůže“. 16) /ek^hma(p)p^hi/ – dále pozn. 13 (pozn. 10, 12–16 viz Bartoněk 2003, 243–44). 17) Sr. umb. *nome*; finální *-n* zachovává ještě stumb. *umen* = lat. *unguen* „olej“. 18) HD koncovka; taktéž osk. *numneis* a umb. *nomner* s *-r* < **-s*. 19) Sr. umb. *nomne* (pozn. 17–19 viz Urbanová & Blažek 2008, 233). 20) Goid. *anmen < *ḡmṡ. 21) Goid. *anmens. 22) Goid. *anmen-mi? 23) Goid. *anmen. Zřejmě původně bezsufixový lok. 24) Goid. *anmena. Sr. gal. *anuana* (nápis z Larzacu), zatímco stvelš. pl. *enuein* odráží brit. *anuanī (Lambert 2003, 168). 25) Goid. *anmenon. 26) Též *anmannaib* < goid. *anmenbi (pozn. 20–26 viz Thurneysen 1946, 212–13). Sr. gal. instr. pl. *anmanbe* z nápisu ze Châteaubleau (LG, 210). 27) Finální *-o* v *namo* či *hairto* „srdce“ místo očekávaného ⁺*u* (**-un* < ***-ḡ*) snad pod vlivem *-o-* v nom. pl. typu *hairtona* (Beekes 1995, 187) nebo podle *wato* „voda“ (Szemerényi 1996, 171). Adams (1999, 270) soudí na „kolektivní“ koncovku **-ōn*.

2.2.7. Velmi archaická jsou proterodynamicky skloňovaná neutra, v jejichž paradigmatu se střídá *r*-kmen v nom.-ak. a *n*-kmen v ostatních pádech, krátce ***r/n*-kmeny** nebo ***r/n*-heteroklitika** („různosklonná jména“). Příkladem mohou být ie. slova pro „játra“ a „oheň“, doplněná dalšími:

Tabulka 33

	védský	avestský	řecký	latinský	ie. „játra“
nom.-ak. sg.	<i>yákr̥t</i>	ml. <i>yākarə</i>	ἥπαρ	<i>iecur</i>	* <i>iék^h-r(t)</i> * <i>iék^h-r(t)</i>
gen.	<i>yaknás</i>	st. <i>rāzəṅg¹</i>	ἥπατος ²	<i>iecin(or)is</i>	* <i>iek^h-én-s³</i>

Viz Beekes 1995, 187; Wodtko, NIL 392–95;

Pozn.: 1) PD gen. sg. k nom. sg. *rāzarə* „rada“; *n*-kmen slova pro „játra“ zachovává z íránských jazyků např. yidgha *yəṛən*, pašto *yīna* „játra“ (NIL 392). 2) Rozšiřující **-t-* může být identické s *-t* objevujícím se ve véd. nom. sg. *yákr̥t*. 3) V rekonstrukci gen. sg. existují velké rozdíly, které dobře ilustruje přehled různých modelů, který shromáždila Wodtko (NIL 393): **ik^h-n-és* (Rix 1965), **iék^h-n-(o)s* (Eichner 1973), **iék^h-ṡ-s* (Schindler 1975), **iók^h-ṡ-s* (Normier 1980), **iH^hik^h-n-ós* (Hamp 1983), **iók^h-én-s* (Beekes 1985), **iók^h-ṡ-s* (Nussbaum 1998), **iék^h-ṡ-s* (Mottausch 2000), **H^hiék^h-n-os* (Neri 2003), **H^hiék^h-ṡ-s* (Tremblay 2004).

Dodejme, že pouze *n*-kmen zachovává baltština: lit. dial. pl. *jāknos* & *jėknos*, lot. *jėknas*, prus. sg. *jakno, zapsáno v podobě *lagno* (NIL 392).

2.2.7.1. Ve slově pro „oheň“ se plná heteroklize zachovala jen v hetitštině. V ostatních větvích dominuje buď jen *r*-kmen nebo jen *n*-kmen, někdy s přechodem k jiným deklinačním modelům. Specifická je situace v germánštině, oproti zgerm. *fūweri & sgerm. **fūra-* stojí sgerm. & vgerm. **funen-*, vše „oheň“ (Wodtko, NIL 541):

Tabulka 34a

pád	hetitský	ostatní	ie. „oheň“	
nom.-ak. sg.	<i>pahhur</i>	toch. <i>A por</i> , B <i>puwar</i> , pl. <i>pwāra</i> ; arm. <i>howr</i> ; ř. πῦρ, gen. πυρός, umb. <i>pir</i> , ab. <i>pure</i> ; stsev. <i>fūr</i> , stang. <i>fūr</i> , sthn. <i>fūr</i> „oheň“; stč. <i>pýř</i> „žhnoucí popel“		* <i>péH₂ur</i>
gen.	<i>pahhuenas</i>	gót. <i>fon</i> , gen. <i>funins</i> , stsev. <i>funi</i> ; prus. <i>panno</i> „oheň“; arm. <i>hnoc</i> „pec“	* <i>p(e)H₂én-s</i>	

Viz Beekes 1995, 187; Erhart 1982, 112; Szemerényi 1996, 173; Wodtko, NIL 540–45.

Pozn.: Někteří lingvisté oddělují singulární paradigma od paradigmatu kolektiva:

Tabulka 34b

Schindler 1975, 10			Rasmussen 1989, 77		
pád / číslo	proterodynamický singulár	amfidynamické kolektivum	pád / číslo	akrostatický singulár	holodynamické kolektivum
nom.-ak.	*péH ₂ ur	*péH ₂ uōr	nom.-ak.	*póH ₂ ur	*páH ₂ uōr
gen.	*pH ₂ (u)én-s	*pH ₂ un-és / *puH ₂ n-és	gen.	*páH ₂ un-s	*pH ₂ (u)én-s
lok.	*pH ₂ (u)uén		dat.	*páH ₂ -un-ei	instr. *pH ₂ un-óH ₁

2.2.8. Existuje též jedno paradigma, kde se střídá *l-* a *n-*kmen, totiž ie. označení „slunce“. Nicméně je sporné, zda to stačí k postulování *l/n-kmenů* paralelních *r/n-kmenů*. Heteroklize se zachovala jen v indoíránské větvi (*suHar : *suHan^o), v keltských (přesněji galo-britonských) a germánských jazycích stojí vedle sebe *l-* a *n-*kmeny, v dalších větvích zpravidla dominují jedny nebo druhé. Psl. *sṭlnbce odráží starší **sulniko-*, které před přidáním deminutivního sufixu **-ko-* vzniklo zjevně zkřížením *l-* a *n-*kmenů.

Tabulka 35

pád	védský	avestský	ostatní	ie.
nom.-ak. sg.	<i>svàr, súvar</i>	st. <i>huuarō</i>	př. * <i>ἄφελιος</i> > aiol. <i>ἄελιος</i> ; lat. <i>sōl</i> ; stvelš. <i>houl</i> ; gót. <i>sauil</i> , stsev. <i>sól</i> ; lit. <i>sáulė</i> , prus. <i>saule</i> ; stsl. <i>slŏnbce</i>	* <i>séH₂ul</i>
gen.	<i>súras</i>	ml. <i>x^vəng</i> ml. <i>hūrō</i>	stfvelš. <i>huan</i> ; gót. <i>sunno</i> , sthn. <i>sunno</i> ; sr. gal. <i>sonno-</i> <i>cingos</i> „dráha Slunce“	* <i>sH₂uén-s</i> (* <i>suH₂l-os</i>)

Viz Beekes 1984, 7 & 1995, 187; Schindler 1975, 10; Wodtko, NIL 606–11.

Pozn.: Beekes (1984) předpokládá vývoj *séH₂ul > *sH₂ul a následnou metatezi *suH₂l, odkud povstal sekundární gen.sg. *suH₂los. Vedle něj vzniká paralelní forma *suH₂nos, utvořená analogií k očekávané PD formě gen. sg., kterou zachovává pouze mlav. *x^vəng*. Sekundární genitiv *suH₂nos je zřejmě základem nazálních tvarů. Rekonstrukce nom. sg. se opírá o paralelní *r/n-*paradigma slova „oheň“ (Tab. 34a).

2.3. Statická flexe

Statickou flexi charakterizuje stabilní pozice přízvuku. Mezi deklinačními typy klasifikovanými z hlediska akcentuace je nejobtížněji rekonstruovatelná. Původně pevný přízvuk na kořeni se předpokládá u paradigmatu ie. slova pro „matku“. Jako příbuzenský termín patří k *r-*kmenům bylo paradigma „matky“ v dceřiných větvích silně ovlivněno hysterodynamickými paradigmaty jiných příbuzenských termínů, a to jak v pozici přízvuku, tak v ohledně pádových koncovek. To však platí i naopak.

2.3.1. V následujících pádech se statický *r-*kmen liší od hysterodynamického:

Tabulka 36

pád	příklady	ie.
nom. sg.	řyng. <i>ματταρ</i> ; stang. <i>mōdor</i> ; pozici přízvuku zachovává ř. att. <i>μήτηρ</i> , dór. <i>μάτηρ</i> a lit. <i>mótė</i> „žena“, dial. „matka“, lot. <i>māte</i> „matka“	* <i>’-tr</i>

pád	příklady	ie.
gen.	véd. <i>matúr</i> (přízvuk podle <i>patúr</i> „otec“ s koncovkou podle <i>matúr</i>); stsev. <i>móður</i>	* <i>'-tr-s</i>
ak. pl.	stav. <i>mātarqš-cā</i> sr. gót. <i>bropruns</i> „bratry“	* <i>'-tr-ms</i> * <i>'-tr-ns</i>

Viz Beekes 1995, 188; Schneider, NIL 457-61.

2.3.2. Akrostatická flexe se rekonstruuje i v případě dalších archaických substantiv (viz Tab. 2):

Tabulka 37

pád	příklady	ie.
nom. sg.	lat. <i>nox</i> „noc“, adv. <i>nox</i> ; stvelš., korn. <i>nos</i> „noc“	* <i>nók^u-t-s</i>
gen.	het. <i>nekuz / nek^uts/</i> ve frázi <i>nekuz mēhur / mēhuni</i> „v čase večera“	* <i>nék^u-t-s</i>

Viz Beekes 1995, 188; Irslinger, NIL 504-13 (autorka diskutuje též jiné možnosti rekonstrukce: **neg^u-t-* a **neg^{uh}-t-*).

2.3.3. Pevný přízvuk na kořeni, plus ablaut *o ~ e*, je charakteristický i pro ie. etymony „kolen“ a „strom“. Hypothetický gen. sg. *CéC-u-s není přímo doložen v žádném historickém jazyce. Schindler (1975, 7), autor předkládaného modelu, předpokládá, že v ie. dceřiných větvích se formy gen. sg. přizpůsobují HD (*CeC-u-ós) nebo PD (*CC-éu-s) modelu.

Tabulka 38

pád	příklady	ie. „kolen“
nom.-ak. sg.	véd. <i>jānu¹</i> , ř. γόνυ; * <i>o</i> též v arm. <i>cownr²</i> ; toch. A du. <i>kanwem</i> < * <i>ḡonuoī-no-</i>	* <i>ḡón-u</i>
gen.	(lat. <i>genūs³</i>) het. <i>genuwās</i> ; sr. stejnou koncovku v ř. hom. gen. γονύός < * <i>ḡonwós</i> véd. <i>jñós</i> ; nulový stupeň též gót. <i>kniu</i> < * <i>ḡneū-om⁴</i> ; het. instr. <i>ganut</i> < * <i>ḡneū-d⁵</i>	* <i>ḡén-u-s</i> * <i>ḡen-u-os⁵</i> * <i>ḡn-eu-s⁶</i>

Viz Beekes 1995, 188; GHL 101; Schindler 1975, 1975, 7.

Pozn.: 1) Zdloužení kořenového vokálu před otevřenou následující slabikou podle Brugmannova zákona indikuje *o. 2) Finální *-r* se automaticky přidává k většině *u*-kmenů. 3) Lat. nom. sg. *genū* s *-ū* snad podle nom. pl. n. či kol. ^o*u-H₂*. Koncovka gen. sg. *-ūs* bývá vysvětlována z PD **-ous*, sr. též umb. *trifor* < it. *tribous odpovídající lat. gen. *tribūs* (Meiser 1998, 145–46). Nicméně nelze vyloučit vliv PD paradigmatu na paradigma statické a zdloužení v lat. gen. sg. n. podle nom. sg. n. 5) HD koncovka. 4) PD koncovka.

Tabulka 39

pád	příklady	ie. „strom, dřevo“
nom.-ak. sg.	véd. <i>dāru¹</i> ; het. <i>tāru</i> ; ř. δόρυ	* <i>dór-u</i>
gen.	het. Glš- <i>ruwās</i> ; sr. stejnou koncovku v ř. hom. gen. δορυός < * <i>ḡorwós</i> (vedle δούρατος < * <i>ḡorwatos</i>) véd. <i>drós</i> ; nulový stupeň též v gót. <i>triu</i> < * <i>dreū-om</i>	* <i>dér-u-s</i> * <i>der-u-os²</i> * <i>dr-eu-s³</i>

Viz GHL 101; Sihler 1995, 320; Szemerényi 1996, 178.

Pozn.: 1) Zdloužení kořenového vokálu před otevřenou následující slabikou podle Brugmannova zákona indikuje *o. 2) HD koncovka. 3) PD koncovka.

2.3.4. Obdobné vlastnosti má i singulár heteroklitického *r/n*-paradigmatu „voda“, zatímco kolektivum se skloňuje podle proterodynamického schématu:

Tabulka 40

pád	příklady	ie. „voda“
nom.-ak. sg.	het. <i>wātar</i> ; sr. zgerm. <i>*watar</i> < <i>*uodoro-</i>	<i>*uód-r</i>
gen.	het. <i>witenas</i> (viz „oheň“: Tab. 34); sr. gót. <i>watins</i> < <i>*uodens</i>	<i>*uéd-ŋ-s</i>
nom.-ak. kol.	het. nom.-ak. pl. <i>witār</i> ; sr. ř. ὕδωρ, umb. <i>utur</i> < <i>*udōr</i>	<i>*uéd-ōr¹</i>
lok.	véd. <i>udán(i)</i> , sr. het. lok. <i>witeni</i>	<i>*ud-én(-i)²</i>

Viz Beekes 1995, 188; Irslinger, NIL 706–15; Schindler 1975, 4–5; Szemerényi 1996, 172. Pozn.: 1) Gót. *wato* i stsl. *voda* mohou odrážet **uodōr* (Szemerényi 1996, 173; NIL 709). Pro někdejší existenci *r*-kmene na slovanské půdě svědčí stsl. *vědro* „nádoba na vodu“ < **uēdrom*. Zdloužený kořenový vokál **ē* se objevuje i v germ. adj. **wāta-* „vlhký“. Zdloužení jako prostředek derivace se nazývá termínem staroindických gramatiků *vṛddhi*. 2) Formant **-en-* bývá někdy ztotožňován s předložkou **en(-i)* lokativního významu „v, u“ (Szemerényi 1996, 172). Umbr. *une* může odrážet jak lok. **udni* (Szemerényi 1996, 173), tak abl. **udned* (NIL 709).

3. **Kořenová jména** se obejdou bez kmenotvorných i derivačních sufixů, vystačí jen s kořenem a pádovým paradigmatem. Proto se dělí jen do dvou deklinačních typů, statického s pevným přízvukem na kořeni, a dynamického či mobilního, kde přízvuk střídá pozici na kořeni a na pádové koncovce. Nominativ bývá zpravidla zdloužen, neboť představuje jedinou slabiku. Podle původu a funkce je možno kořenová jména rozdělit do tří tříd:

A. Vlatní kořenová jména nominálního původu: **ǵ^huer-* „divoké zvíře“, **kērd-* „srdce“, **muHs-* „myš“, **d^hrig^h-* „vlas“. Patřit sem může též ie. označení „soli“ (Sihler 1995, 281–82; ale např. pro Beekese [1995, 177] jde o *l*-kmen, viz §2.1.2.6. a Tab. 14).

B. Nomina actionis slovesného původu:

*uók^u-s, gen. **uok^u-és/-ós* „hlas“ : **uek^u-* „mluvit“

*louk-s, gen. **luk-és* „světlo“ : **leuk-* „svítit“ (Sihler 1995, 282).

C. Nomina agentis slovesného původu:

ř. κλώψ, gen. κλωπός „zloděj“ : κλέπτω „kradu“;

lat. *dux*, gen. *ducis* „vůdce“ : *dūcō* „vedu“ < **deuk-* (Sihler 1995, 282).

3.1. **Statickou** flexi kořenových jmen rekonstruuje Beekes (1995, 189) v podobě následujících modelových paradigmat; první dvě reprezentují m.-f., třetí n.:

Tabulka 41

pád	„noha“	„hlas“	příklady	„dům“	příklady
nom. sg.	<i>*pód(s)</i>	<i>*uók^u-s</i>	lat. <i>vōx</i> , av. <i>vāxš</i>	<i>*dóm</i>	ř. δῶ, arm. <i>town</i>
ak.	<i>*péd-ŋ</i>	<i>*uók^u-ŋ</i>	ř. ὄπα	<i>*dóm</i>	ř. δῶ
gen.	<i>*péd-s</i>	<i>*uók^u-s</i>		<i>*dém-s</i>	ř. δεσπότης, av. <i>dəng paitiš</i> „pán domu“

Paradigma slova „noha“ se v individuálním vývoji jednotlivých větví značně vzdálilo hypotetickému modelu díky procesu vyrovnávání a vlivu ostatních de-

kličních typů. S výjimkou nom. sg. řečtina zobecnila kořenový vokál *-o-*, latina *-e-* a germánské jazyky **-ō-* z nom. sg. Rekonstrukce paradigmatu pak vypadá odlišně od Beekesova modelu.

Tabulka 42

pád	védský	řecký	latinský	stangl.	ie. <i>*ped-</i> „noha“
nom. sg.	<i>pād</i>	dór. πός, att. ποός	<i>pēs</i>	<i>fōt</i>	<i>*pōd-s</i>
ak.	<i>pādam</i>	πόδα	<i>pedem</i>	<i>fōt</i>	<i>*péd-ŋ ~ *pód-ŋ</i>
gen.-abl.	<i>padás</i>	ποδός	<i>pedis</i>	<i>fōtes</i>	<i>*ped-és/-ós</i>
dat.	<i>padé</i>	my. <i>po-de /podei/</i>	<i>pedī</i>	<i>fōēt, fēt</i>	<i>*ped-éi</i>
lok.	<i>padí</i>	dat. ποδί	abl. <i>pede</i>		<i>*ped-i</i>
instr.	<i>padā</i>		abl. <i>pede</i>	<i>fōte, fōēt, fēt</i>	<i>*ped-eH₁</i>
nom. pl.	<i>pādas</i>	πόδες	<i>pedēs</i>	<i>fōēt, fēt</i>	<i>*péd-es ~ *pód-es</i>
ak.	<i>padás</i>	πόδας	<i>pedēs</i>	<i>fōēt, fēt</i>	<i>*péd-ŋs ~ *pód-ŋs</i>
gen.	<i>padām</i>	ποδῶν	<i>pedum</i>	<i>fōta</i>	<i>*ped-óm/-óm</i>
abl.-dat.	<i>padbhýas</i>		<i>pedibus</i>	dat. <i>fōtum</i>	<i>*p(e)d-b^hiós</i>
lok.	<i>patsú</i>	dat. πο(σ)σί			<i>*ped-sú /-sí</i>
instr.	<i>padbhís</i>	my. <i>po-pi /popp^hi/</i>			<i>*p(e)d-b^hi(s)</i>

Viz Sihler 1995, 281; Szemerényi 1996, 164.

Pozn.: Stsl. *pěšb* „pěší“, sln. *pěš*, stč. *pěš* aj. odráží psl. **pēs-jb*, které vzniklo patrně z adv. **pěšv*; to lze odvodit z lok. pl. **pēd-su* „na nohou“ (Machek 1968, 446).

3.2. Jestliže kořenové jméno vystupuje v některých pádech v nulovém stupni ablautu, mělo by jít o **hysterodynamickou flexi**.

Tabulka 43

pád	„obočí, brva“	příklady	„hřibě“	příklady
nom. sg.	<i>*b^hrēuH-s¹</i>	sr. sthn. <i>brāwa</i> ² < <i>*brāwō</i> véd. <i>brūs</i> ř. ὀφρύς	<i>*póIH-s</i>	sr. ř. πῶλος, my. nom.-ak. du. <i>po-ro /pōlō/</i> ; alb. <i>pěļē</i> „kobyla“ < <i>*pōlā</i>
ak.	<i>*b^hrēuH-ŋ</i>	sr. sthn. <i>brāwa</i> ² < <i>*brāwō</i> ³ véd. <i>bhrúvam</i>	<i>*póIH-ŋ</i>	
gen.	<i>*b^hruH-ós</i>	véd. <i>bhruvás</i> , ř. ὀφρούς	<i>*póIH-ós</i>	sr. germ. <i>*fulja</i> ⁴ & <i>*fulōn</i> < <i>*póIH-</i>

Viz Beekes 1995, 189–90; Pokorný 1959, 172–73, 843; Wodtko, NIL 41–45.

Pozn.: 1) Beekes a s ním mnozí další rekonstruují **H₃brēuH-* s iniciální laryngálou podle ř. *o-*. Vokální anlaut se ale objevuje v řadě dalších větví, kde vokalizace iniciální laryngály není známa, např. v pers. *abrū*, stír. *abrae*, bret. *abrant*, střvelš. *amrant*, csl. *obrъvъ*. Pravděpodobněji jde o důsledek přítomnosti prefixu **op(i)-*, který je ablautovou variantou formy **ep(i)-* „při-“ (v laryngalistické rekonstrukci **H₁opi-* ~ **H₁epi-*). V keltských jazycích může jít o jiný prefix, snad **amb(i)-* „kolem“ < **H₂mt-b^hi*, viz Hamp 1981, 49–53. 2) Germ. **brāwō* zachovává **ē* z nom. sg. ve všech pádech, jde o *ā*-kmen.

3.2.1. Podle téhož deklinačního modelu se skloňuje i jedna z ie. číslovek „jeden“, i když i její paradigma prodělalo řadu změn v důsledku vyrovnávání i pod vnějším tlakem:

Tabulka 44

pád	ie.	příklady
nom. sg. m.	* <i>sōm</i> * <i>sēm-s</i>	sr. av. <i>hāma-</i> „stejný“, stsl. * <i>samъ</i> „sám“ < * <i>sōmo-</i> , stang. <i>sōm</i> „jednota“ < * <i>sōmā</i> ř. <i>ēīς</i> , dóř. <i>ής</i> , toch. A <i>sas</i> „1“, B <i>šes-ke</i> „sám“
nom. sg. f.	* <i>sm-iH₂</i>	arm. <i>mi</i> , ř. <i>μία</i> , toch. B <i>sana</i> < * <i>sāmyā</i> < * <i>smi₂</i> „1“ sr. lat. <i>mille</i> „1000“ < * <i>smī-ǵʰslī</i> „1 x 1000“
ak.	* <i>sém-ṃ</i>	ř. <i>ἔνω</i> , toch. A <i>šom</i> , B <i>šeme</i>
gen.	* <i>sm-ós</i>	ř. <i>ἔνός</i> (- <i>e-</i> podle ak. sg.)
dat.	* <i>sm-éi</i>	ř. <i>ἐví</i> , původní dat. koncovku zachovává my. <i>e-me /emei/</i> (- <i>e-</i> podle ak. sg.)
lok.	* <i>sēm(-i)</i>	sr. véd. <i>sāmi-</i> , ř. <i>ήμί-</i> , lat. <i>sēmi</i> , sthn. <i>sāmi-</i> „půl“ = „v jednom [ze dvou]“
abl.	* <i>sm-ód</i>	véd. <i>smát</i> , av. <i>ma₃</i> „dohromady“

Viz Beekes 1995, 190; Blažek 1999, 144, 152; Pokorny 1959, 902–905.

3.2.2. Zařadit sem lze i některá reduplikovaná substantiva, ačkoliv i zde pozdější vývoj jejich skloňování posunul k jiným deklinačním typům. Příklady proto ilustrují spíše kořenový vokalismus než pádové koncovky:

Tabulka 45

pád	„koló“	příklady	„bobr“	příklady
nom. sg.	* <i>kʷé-kʷl</i>	sr. stang. <i>hweogol</i> < * <i>hʷegʷulá-</i>	* <i>bʰé-bʰr</i>	sr. lit. <i>bēbras</i> , - <i>us</i>
ak.	* <i>kʷ-keʷl-ṃ</i>	sr. prus. <i>kelan</i> < * <i>kʷkeʷel-om</i> sr. ř. <i>κύκλος</i> , toch. A <i>kukäl</i> < * <i>kʷkeʷlo-</i>		
gen.	* <i>kʷi-kʷl-ós</i>	sr. fřyg. <i>κίκλην</i> „souhvězdí Velké medvědice“ = * <i>vūz</i> “	* <i>bʰi-bʰr-ós</i>	sr. lat. <i>fiber</i> , gen. <i>fibrī</i> ; sthn. <i>bibar</i>

Viz Beekes 1995, 190; Pokorny 1959, 640, 136.

3.2.3. Hysterodynamickou flexi je možno rekonstruovat i pro neutra. Vhodným příkladem je ie. označení „srdce“:

Tabulka 46

pád	ie.	příklady
nom.-ak. sg.	* <i>k̑ēr(d)</i> < * <i>k̑erds</i>	het. <i>kir</i> ; ř. hom. <i>κῆρ</i> , prus. <i>seyr</i> ; sr. arm. <i>sirt</i> < * <i>k̑ērdi-</i>
gen.	* <i>k̑rd-ós/-és</i>	véd. <i>h̑rd-ás</i> ¹; lat. <i>cordis</i> ; lit. <i>širdès</i>
dat.	* <i>k̑rd-éi</i>	véd. <i>h̑rd-éi</i> ¹; het. dat.-lok. <i>kardi</i>

Viz Beekes 1995, 190; Pokorny 1959, 579–80; Szemerényi 1996, 172–73; de Vaan 2008, 142.

Pozn.: 1) Neregulární *h-* místo očekávaného **ś-*; obdobně av. *zərəd-* se *z-* místo **ś-*, snad pod vlivem ie. **ǵʰord-* „vnitřnosti“ > ř. *χορδή* „střeva“ (Pokorny 1959, 443). Původní *ś-* zachovává ještě složenina *śrād dadhāti* „věří“ (ale už ne av. *zrazdā-* „věřící“) < **k̑red dʰeH₁-* „položít (v?) srdce“ = „dát důvěru“, sr. lat. *crēdō*, -*ere* „důvěřovat“; stír. *cretim*, velš. *credaf* „věřím“. Tremblay (2004, 583–84) předpokládá, že ablativová varianta **k̑red* tvořící první složku syntagmatu **k̑red dʰeH₁-* představuje bezsufixový lok. sg.

4. Tzv. **tematická flexe** se omezuje pouze na nomina rozšířená vokálem *-o-* (jedinou výjimkou je vok. sg. na *-e-*), tzv. ***o-kmeny***. Pokud není uvedeno jinak, jde o kontinuanty ie. etymonu **u̯l̑kʷo-* „vlk“ a **i̯u̯ǵó-* „jho“:

Tabulka 47

pád	védský	hetitský	řecký	latinský	staroirský	gótský	litevský	stsl.	ie.
nom. sg.	<i>v̥kas</i>	<i>ishās</i> „pán“	λύκος ⁶	<i>lupus</i> ¹⁴	<i>fer</i> ²⁴	<i>wulf</i> ³⁴	<i>vilkas</i>	<i>vl̥k̆b̆</i>	*-os
vok.	<i>v̥ka</i> ¹	<i>ishā</i>	λύκε	<i>lupe</i> ¹⁵	<i>fir</i> ²⁵	<i>wulf</i>	<i>vilke</i>	<i>vl̥č̆e</i>	*-e
ak.	<i>v̥kam</i>	<i>ishān</i>	λύκον ⁷	<i>lupum</i> ¹⁶	<i>fer</i> ²⁶	<i>wulf</i> ⁵	<i>vilka</i> ⁴⁰	<i>vl̥k̆b̆</i>	*-om
nom.-ak. sg. n.	<i>yugám</i>	<i>yugan</i>	ζυγόν ⁸	<i>iugum</i> ¹⁷	<i>scél</i> ²⁷	<i>juk</i> ; strun. <i>horna</i> „roh“	pr. <i>lunkan</i> ⁴¹	<i>igo</i>	*-om
gen.	<i>v̥kasya</i>	<i>ishās</i> ⁴	λύκοιο ⁹	- <i>osio</i> ¹⁸ <i>lupī</i> ¹⁹	?- <i>oisio</i> ²⁸ <i>fir</i> ²⁹	strun. - <i>as</i> ³⁶ <i>wulfis</i> ³⁷	pr. - <i>as</i> ⁴² = abl.	= abl.	*-os *-os- <i>io</i> *- <i>ī</i> ⁶
abl.	<i>v̥kād</i>	<i>antuhset</i> ⁵	<i>e-ko-me-no</i> ¹⁰	<i>lupō</i> ²⁰	kib. - <i>uō</i> ³⁰		<i>vilko</i> ⁴³	<i>vl̥ka</i> ⁴²	*-ōd < *-o- <i>ed</i> ⁴⁷
dat.	<i>v̥kāya</i> ²	<i>ishī</i>	λύκοι ¹¹	<i>lupō</i> ²¹	<i>fūr</i> ³¹	strun. - <i>ai</i> ³⁸	<i>vilku</i>	<i>vl̥ku</i>	*-ōī < *-o- <i>eī</i>
lok.	<i>v̥ke</i>	<i>ishī</i>	οἴκοι ¹²	<i>domī</i> ²²	kib. - <i>ei</i> ³²	dat. <i>wulfa</i>	<i>vilke</i> ⁴⁴	<i>vl̥č̆ē</i>	*-ōī < *-o- <i>i</i>
inst.	<i>v̥kena</i> ³		<i>a-to-ro-ḡo</i> ¹³	<i>lupō</i> ²³	kib. - <i>u</i> ³³	dat. <i>wulfa</i> ³⁹	<i>vilku</i>	<i>vl̥kom̆</i> ⁴⁵	*-oH ₁ < *-o-H ₁

Viz Beekes 1995, 190–92; GHJ 79–83; Szemerényi 1996, 182–88.

Pozn.: 1) Absence palatalizace veláry lze vysvětlit paradigmatickým vyrovnáním. 2) Finální *-a* je partikulí (Beekes 1995, 192). 3) Převzato z pronominální flexe, sr. instr. sg. zájmen ukazovacích *ena*, *téna*, *eténa*, tázacích *kéna*, vztažných *yéna*, zvrtných *svéna* (Macdonell 1916[2000], 77, 106–12). 4) Odpovídá gen. koncovce jiných deklináčních typů. V luvijské větvi je genitiv nahrazen tzv. posesivními adjektivy, tvořená formantem *-assi-* v kluv. a *-asi-* v hluv. Szemerényi (1996, 184, 187: poprvé Mittelberger) je odvozuje z gen. na *-os-*io*. 5) Instr. od nom. *antuhsas* „člověk“. Abl. sg. má koncovku *-az*. 6) Sr. my. *wo-no* /*woinos*/ „vino“. 7) Sr. my. *to-ro-ḡo* /*trok^won*/ „řemen“ či *wo-i-ko-de*, *wo-ko-de* /*woikon-del*/ „v domě“. 8) Sr. my. *e-ra₃-wo* /*elaiwon*/ „olivový olej“. 9) Sr. my. *do-e-ro-jo* /*do(h)elojjo*/ „sluha“. 10) My. toponymum, které může konzervovat abl. sg. na */-ō/*. 11) Sr. my. *a-to-ro-ḡo* /*ant^hrōk^wōi*/, sr. ř. ἄνθρωπος „člověk“ 12) Att. „doma“; sr. my. toponymum *pu-ro* /*pulōi*/ „v Pylu“. 13) My. /*ant^hrōk^wōi*/ (pozn. 6–13 viz Bartoněk 2003, 188–210 a Hajnal 1995, 23–24). 14) Sr. stlat. *equos* (Plautus), *duenos* (CIL I, 4), dále fal. *Kaios*, ven. *Voltiimnos*, osk. *hūrz* „háj“, jpk. *meitims* „dar“?. 15) Sr. fal. *Uoltene*, umb. *Šerfe*, osk. *Ḥατοφε*. 16) Sr. stlat. *manom* „ruku“, fal. *vinom* „vino“, ven. *ekvon* „koně“, osk. *hūrtum*, *dolom* „záměr“, jpk. *meitimum*. 17) Sr. stlat. *donom* „dar“, fal. *duenom* „dobré“, ven. *donom* & *donon* „dar“, osk. *sakaraklum*, vol. *pihom* „zbožného“. 18) Sr. stlat. *Popliosio Valesiosio* = kl. lat. „Publii Valerii“ (Lapis Satricanus, 500 př. Kr.), fal. *Kaisiosio*. 19) Sr. stlat. *Aisclapi* (CIL I, 440), *argentī* (Plautus) „stříbrného“, fal. *Marci*, ven. *louki* „posvátného háje“. 20) Sr. stlat. *fileod* „synovi“, osk. *sakaraklud* „svatyni“. 21) Sr. stlat. *Numasioio duenio*, později *Aiscolapio*, fal. *Kaisioi*, ven. *murtuvoi* „mrtvého“, osk. *hūrtui*, jpk. *brimeqlūi*. 22) Lat. „ve vlasti“, dosl. „doma“; sr. osk. *hūrte*. 23) Do podoby *lupō* splynuly tři pády: dativ, ablativ a instrumentál sg.; sr. též ven. instr. *Voltiio* (pozn. 14–23 – viz Meiser 1998, 134–35; Urbanová & Blažek 2008, 228–30). 24) Goid. *uiros „muž“; sr. kib. *ueidos* „svědek“, gal. *tarvos* „býk“, lep. *Alkouinos*, *Ulkos*. 25) Goid. *uire, sr. gal. (Lezoux) *nate* „synu“ (LG 143). 26) Goid. *uirom; sr. kib. *elaḡunom*, gal. (Alise) *celicnon* „sálu“, ale (Larzac) *brictom* „kouzla“. 27) Stir. *scél* „poselství“ < **sk^hetlom* (LEIA, S 39–40); sr. kib. *Belikiom*, lep. *uinom* „vino“, gal. (Chamalières) *ollon* „vše“, *meion* „malé“. 28) Lep. gen. sg. *Xosioiso*. Metateze? 29) Goid. *uirī, ogam *maqqi* „syna“, sr. gal. (Couchey) *Segomari*, (Todi) *Trutikni*, lep. *Askoneti*, ale kib. *-o* v *karuo* aj. 30) Kib. *Usamuō*. 31) Goid. *uirū; sr. kib. *ueiḡui*, lep. *Pelku*, gal. (Cavaillon) *βαλανθοου* & (Couchey) *Alisanu*. 32) Kib. *kortonei*, gal. *-e*: *uo duno derce* „pod mohylov v hrobě“, *in Alexie* „v Alesii“. 33) Kib. *auku*, gal. *sunartiu* „dobrou silou“ (pozn. 24–33 – viz Lejeune 1971, 467; LG 51–56; MLH 396–400). 34) Sr. strun. *laukaz* „česnek“. 35) Sr.

strun. *staina* „kámen“. 36) Strun. *Godagas*. 37) Germ. **-eso*, převzato ze zájmenné flexe, sr. gót. *hvis* „koho“, *bis* „toho“, stsl. *česo* „čeho“. 38) Sr. strun. *hahai*. 39) Sr. instr. sg. ve stsas. *dagu*, sthn. *tagu* „dnem“. 40) Sr. prus. *deiwan* „boha“. 41) Pr. „lýko“. 42) Pr. *deiwas*. 43) **-ād* jako u *ā*-kmenů (sr. Szemerényi 1996, 183). 44) Diftong zůstává petrifikován v některých adv. jako lit. *namič* „doma“, pr. *bitai* „večer“. 45) Podle jiných deklinací (Erhart 1982, 120). Původní koncovka, která by na sl. půdě měla podobu **-a*, může být petrifikována v tázacím a vztažném stsl. adv. *kogda*, *kogda* „kdy“, pochází-li ze spojení zájmenného kořene **ko-*, **k̄-*, a slova *god̄* „čas“ (Wiedmann apud Brugmann 1911, 189). 46) Sr. též alb. *et* „otce“ < **attī*: nom. *atē*; toch. A *Mahišvari* „Mahišvarův“, možná též příbuzenské termíny: A *pācri*, B *pātri* „otce“ (Klingenschmitt 1992, 98–104). 47) Pouze abl. sg. *o*-kmenů se liší od gen. sg., v ostatních deklináčních třídách gen. a abl. splývají (s výjimkou italských jazyků, keltiberštiny a anatolských jazyků, kde se dentální abl. rozšířil i jinde). Původ bývá hledán v zájmenném abl. typu véd. *mad*, stlat. (též ak.) *med* (Praeneste), *mēd* (Plautus), fal. *med*, *met*, obdobně stlat. *ted* & *sed* a snad též gal. **med* & **sed* v syntagmatu *to-med-ec-lai* (Voltino, severní Itálie) a *met-ingi-set-ingi* „mezi mnou a mezi ní“ (Châteaubleau; viz Lambert 2001, 112). Další úvahy vedou k identifikaci částice **ad* < **H₂ed* (Dunkel, Sihler aj.) nebo **eti* ~ **oti* < **H₁eti* ~ **H₂oti* (Neu, Tichy aj.), viz též Szemerényi 1996, 187).

Tabulka 48

pád	védský	hetitský	řecký	latinský	staroirský	gótský	litevský	stsl.	ie.
nom. pl.	<i>vṛkās</i>	<i>ishēs</i>	λύκοι ³	o.-u. <i>-us</i> ⁹ <i>lupī</i> ¹⁰	<i>fir</i> ¹⁶	<i>wulfos</i> ²⁴	<i>vilkaī</i> ²⁹	<i>vľci</i>	<i>*-ōs</i> < <i>*-o-es</i> <i>*-oi</i>
ak.	<i>vṛkān</i> ¹	EN.MEŠ- <i>us</i>	λύκοι ⁴	<i>lupōs</i> ¹¹	<i>firu</i> ¹⁷	<i>wulfans</i>	<i>vilkaūs</i> ³⁰	<i>vľky</i> ³⁵	<i>*-oms</i>
nom.-ak. pl. n.	<i>yugā</i>		ζυγά ⁵	<i>iuga</i> ¹²	<i>scēl(a)</i> ¹⁸ kib. <i>-a</i> ¹⁹	<i>juka</i> ²⁵	pr. <i>warto</i> ³¹	<i>iga</i>	<i>*-(e)H₂</i>
gen.	<i>vṛkānām</i> ²	<i>siunan</i> „bohů“ <i>ishās</i>	λύκων ⁶	<i>lupōrum</i> ¹³	<i>fer</i> ²⁰	<i>-o/-a</i> ²⁶ <i>wulfē</i> ²⁷	<i>vilkiū</i> ³²	<i>vľk̄</i>	<i>*-ōm</i> < <i>*-o-om</i>
dat.-abl.	<i>vṛkeb- hvas</i>	<i>ishas</i>		<i>-oibos</i> ¹⁴	<i>fer(a)ib</i> ²¹	<i>wulfam</i> ²⁸	<i>vilkaūs</i> ³³	<i>vľk̄om̄</i>	<i>*-oi-b^h/m-</i> <i>*-oi-os?</i>
lok.	<i>vṛkeṣu</i>	<i>ishas</i>	λύκοισι ⁷	<i>lupīs</i> ¹⁵	<i>-ei</i> ²²		<i>vilkuosē</i> ³⁴	<i>vľk̄c̄x̄</i>	<i>*-oi-su</i>
inst.	<i>vṛkais</i>		λύκοισι ⁸	<i>lupīs</i> ¹⁵	<i>-uis/-us</i> ²³		<i>vilkaīs</i>	<i>vľky</i> ³⁶	<i>*-ōjs</i> ³⁷

Viz Beekes 1995, 192; Fortson 2004, 113–16; Szemerényi 1996, 183–88;

Pozn.: 1) Dlouhé *-ā-* podle nom. pl. *-ās*. Lépe zachovává ak. pl. stav. *mašīiḏng*, *mašīiqs-cā* „člověk“ (**-smrtelník*) < **martīan̄h*, **ans-ca*; sr. véd. *mārtyañ*, *mārtyañs-ca* (Hoffmann & Forssman 1996, 120). 2) Vliv *n*-kmenů. Původní gen. pl. se zachovává např. v syntagmatu *dévāñ janma* „plémě bohů“ (Szemerényi 1996, 185). 3) Sr. my. *o-no /onoī/* „osli“. 4) Konc. ak. pl. zachovává arg. *υίός* „syn“; my. *si-a₂-ro /sihalons/*: ř. nom. sg. *σίαλος* „chovné prase“. 5) Sr. my. *do-ra /dōra/*: ř. *δῶρον* „dar“. 6) Sr. my. *e-ra-po /elap^hōn/*: ř. *ἔλαφος* „jelen“. 7) Sr. my. *te-o-i /t^he(h)oi(h) i/*: *θεός* „bůh“. 8) Sr. my. *de-so-mo /desmois/*: ř. *δεσιμός* „řemen“ (pozn. 3–8 – viz Bartoněk 2003, 188–210; Hajnal 1995, 23–24). 9) Osk. *Núvlanús*, jpic. *Safinús*, umb. *Ikuvinu*. 10) Sr. stlat. *peploe* vedle nápisného *Virei*. 11) Sr. stlat. *deivos*, ven. *deivos*, osk. *feihúss*, umb. *vitluf*. 12) Sr. umb. *iuku* & *iuka*. 13) Adaptováno ze zájmenné flexe: *ōrum* < **-ūsom* < **-oi-s-ōm*, sr. véd. demonstrativum *tēsām*, stsl. *těx̄*. Jmenný gen. pl. zachovává stlat. *deom*, ven. *Oterginon*, pael. *Cerfum*, jpic. *Safiním*, osk. *Núvlaním*. 14) Ven. *ekvoibos*, vedle *louderobos*. 15) V lat. dat.-abl. pl. *o*-kmenů na *-īs* splýnuly zřejmě dva jiné pády, lok. pl. na **-oi-su* a instr. pl. na **-ois*. Diftong se zachovává ještě ve stlat. *qurois*, *poplois*, pael. *pucliois*, osk. *feihúis*, *zicolois* (pozn. 9–15 – viz Urbanová & Blažek, 229–30). 16) Goid. **uirī*. sr. gal. (Brioni) *Tanotaliknoi*, (Maily-le-Camp) *ταουτανοι* & (Saint-Germain) *Aresequani*, lep. *Kasiloī*, kib. *Alaboī*. Původní nom. pl. na **-ōs* zachovává stir. vok. pl. *firu* < goid. **uirūs*. 17) Goid. **uirūs*; sr. gal. (Graufesenque) *tutthus*, kib. *?matus*. 18) Goid. **sk^wetla*. 19) Kib. *korta*. 20) Goid. **uirom*; sr. gal. (Chamalière) *diiiuiou* & *ande-dion*, kib. *Titum*. 21) Goid. **uiro[i]bi(s)* (Thurneysen 1946, 182) s koncovkou **-bi(s)*, která má obdobu v gal. instr. pl. *gobedbi*, sr. dat. pl. v gal. *Rudiobo*, lep. *Uvltiauobos*, kib. *Uetikubos*, obdobně abl. pl. *Nouantubos*. 22) Kib.

Lutiakei (Cólera 2005, 124). 23) Gal. (Vaison) τοουτιος / (Graufesenque) *Vindulus*. 24) Zájmený nom. pl. na *-ai* se objevuje v gót. silné adj. deklinaci nom. pl. m. *blindai* „slepí“. Dále sr. strun. *arbijarjostez* „dědičně nejurozenější“, vedle pozd. *stAinAz* „kamený“, stisl. *ulfar* „vlci“. 25) Sr. strun. *hag^alu* „kroupy“: nom. sg. n. *hag^ala*. 26) Strun. *Wiwio*, pozd. *flAinA*, stisl. *daga*, stang. *dæga*, stsas. *dago* „dny“ < **-ōn*. 27) Gót. gen. pl. m./n. na *-e* namísto očekávaného *-o* měl snad odstranit homonymii s gen. pl. f. (Brugmann 1911, 238–39; Ringe 2006, 282). Kortlandt apud Beekes (1985, 142) vysvětlil *-e* z germ. **-ē* < **-ei-om*, tedy z gen. pl. *i*-kmenů, odkud se koncovka měla šířit dále. 28) Sr. strun. *borumz* „synům“. Podle Kortlandta (apud Beekes 1985, 144) vokalizaci *u* ve sthn. dat. pl. *tagum* vysvětluje *u*-umlaut vyvolaný vokalizací koncovky **-mus* (Pozn. 23–27 – viz Antonsen 1975, 18–19). 29) Sr. pr. *wijrai* „muži“. 30) Lit. *-us* < **-uos* < **-ōns* (Otrębski III, 16). Sr. pr. *deiwans* „bohy“. 31) Pr. „vrata“. 32) Sr. pr. *grīkan*: nom. sg. *grīkas* „hřích“. 33) Sr. stlit. [Daukšova Postilla] *waykāmus* = lit. *vaikāms* „dětem“. 34) Lit. koncovka lok. pl. mohla vzniknout kontaminací s ak. pl. **-uos* a postpozice **-en*, sr. žemaitický lok. pl. na *-unse* (Otrębski III, 16). 35) Sl. ak. pl. *-y* < **-ōns*. 36) Sl. instr. pl. *-y* < **-ōis* (Erhart 1982, 121). 37) Instr. pl. na **-ois* (ř., it., balt.) či **-ōis* (ii., kelt., sl.) zůstává netransparentní. Může jít o instr. sg. **-oH₁* rozšířený o nesingulární **-oi-* a pluralizující *-s* (další výklady viz Erhart 1982, 98; Szemerényi 1985, 519–20).

5. Kromě singuláru a plurálu rozlišoval indoevropský prajazyk i duál, ačkoliv se tato kategorie nezachovala ve všech dceřiných větvích stejnou měrou. Např. ve starých literárních germánských jazycích zmizel duál ze jmenné morfologie, ale zůstal v zájmené a slovesné a samozřejmě charakterizuje i číslovku „2“, sr. gót. *twai*. Latina zachovala stopy duálu jen u číslovek *duo* (*duō* ještě u Plauta), *duae*, *duo* „dva“ a *ambō*, *-ae*, *-ō* „oba“. V anatolské větvi se stopy duálu hledají u označení párových částí těla, např. v het. *sakuwa* „oči“, luv. *aruta* „křídla“, *issara* „ruce“, *pata* „nohy“ (Krasuxin 2004, 133; Szemerényi 1996, 161). Díky homonymii koncovek je duálové paradigma značně chudší i v těch jazycích, kde dvojné číslo zůstalo.

Tabulka 49a

o-kmeny	védský	avestský	řecký	staroirský	litevský	stisl.	ie.
nom.-ak. m.f.	<i>vṛkā</i> , <i>vṛkau</i>	<i>spādā³</i>	λύκω ⁷	<i>fēr</i> < * <i>uirā</i>	<i>vilku</i>	<i>vl̥ka</i>	* <i>-o-H₁</i>
nom.-ak. n.	<i>yugé</i>	<i>šiiiaoθnōi⁴</i>	ζυγώ ⁸	<i>scél¹⁰</i>		<i>i(d)zē</i>	* <i>-o-iH₁</i>
gen.	= lok.	<i>qsaiiā⁵</i>	= lok.	<i>fēr</i> < * <i>uiroy</i>	<i>dviejaus¹²</i>	= lok.	* <i>-oi-H₁ōs</i>
lok.	<i>vṛkayos¹</i>	<i>zastaiiō⁶</i>	λύκοι ⁹		<i>dviejaū¹²</i>	<i>vl̥ku</i>	* <i>-oi-H₁ou</i>
dat.-abl.-inst.	<i>vṛkābhyām</i> <i>ašvebhyām²</i>	<i>zastōibiīā⁶</i> <i>aspaēbiīā²</i>		<i>fer(a)ib</i> < * <i>uirobim</i>			* <i>-oi-b^hioH₁</i>
					<i>vilkām</i>	<i>vl̥koma</i>	* <i>-o-moH₁</i>
inst.			<i>o-mo-pi¹⁰</i>		<i>vilkañ</i>		* <i>-o-b^h/miH₁</i>

Viz Beekes 1995, 194–95; Brugmann 1911, 282–83; Hoffmann & Forssman 1996, Szemerényi 1996, 183–85.

Pozn.: 1) *oi-H₁ou + *-s* snad podle gen. 2) „kůň“. 3) Stav. *spāda-* „vojsko“. 4) Stav. *šiiiaoθna-* „čín“, sr. mlav. *saite* „200“, *duiie*, *duuaē-ca* „2“. 5) Stav. *qsa-* „(po)díl“. 6) Stav. *zasta-* „ruka“. 7) Sr. my. *po-ro* /*pōlō*/ „dvě hřibata“. 8) Koncovka m.-f. du. 9) Rix (1976, 141): *oisin podle dat.-lok. pl. **-ois* s finální nazálou podle instr. du. **-oi-b^him*; jinak Beekes (1995, 195): **-oi-Hu-m?* 10) My. /*oimop^hi*/ : ř. οἶμος „svazek“ (Hajnal 1995, 23). 11) U následující iniciály způsobuje nazalizaci; lze tedy vysvětlit z identifikace s konc. nom. sg. n. **-om*. Původnější stav snad v gal. *uerco-breto* (Thurneysen 1946, 182). 12) Lit. *dvejì* „dvojí“.

Tabulka 49b

eH ₂ -kmeny	védský	avestský	řecký	staroirský	litevský	stsl.	ie.
nom.-ak.	<i>séne</i> „vojsko“	<i>uruuairē</i> ¹	θεᾶ ³	<i>túaiθ</i> ⁵	<i>ranki</i> „ruce“	<i>rōcē</i> „ruce“	*-eH ₂ -iH ₁
gen.-lok.	<i>sénayos</i>	<i>uruuaraiiā</i>	θεαίν ⁴	<i>túaiθ</i> ⁶		<i>rōku</i>	*-eH ₂ -iH ₁ -H ₁ ou
dat.-abl.-ins.	<i>sénābhyām</i>	<i>vqθβābiia</i> ²		<i>túaiθ(a)ib</i> ⁷	<i>rañkom</i>	<i>rōkama</i>	*-eH ₂ -b ^h ioH ₁ *-eH ₂ -moH ₁

Viz Beekes 1995, 194–95; Brugmann 1911, 284–85; Hoffmann & Forssman 1996, 122; Krasuxin 2004, 140; Szemerényi 1996, 188–90.

Pozn.: 1) Mlav. *uruuarā-* „rostlina“; sr. stav. *ubē*, mlav. *uiie* „obě“. 2) Mlav. *vqθβā-* „stádo“. 3) Ř. „bohyně“; sr. my. *pte-no* /*pternō*/ : ř. *πτέρνη* „pata“, vedle *wo-ra-e* /*wōrā(h)e*/ : ř. *ώρη* „péče“ (Bartoněk 2003, 618; Hajnal 1995, 16). Zakončení *-a-e* může odrážet *-ā(i)e < *-eH₂-iH₁ (Rix 1976, 135). 4) Sr. my. *wa-na-so-i* /*wanasso(j)i(n)*/ : ř. (F) *ώνασσα* „paní“, vedle ark. gen.-dat. *κράνων* : att. *κρήνη* „pramen“ (Bartoněk 2003, 166, 612; Rix 1976, 135). 5) Goid. **toyt-ī* „plemena“, sr. stir. *mnai* „dvě ženy“ < **gⁿ-eH₂-iH₁*. 6) Goid. **toytou* podle *o*-kmenů. 7) Goid. **toytābim* (Thurneysen 1946, 189–90).

Tabulka 49c

kons.-kmeny	védský	ml.avestský	řecký	staroirský	litevský	stsl.	ie.
nom.-ak. m.f.	<i>pitārā-ai</i> ¹	<i>nara</i> ³	πατέρε ⁴	<i>athir</i> ⁶	<i>žmune</i> ¹⁰	<i>kamēni</i> ¹³	*-H ₁ e
nom.-ak. n.	<i>nāmanī</i> ²		ὄσσε ⁵	<i>ainm</i> ⁷	<i>aki</i> ¹¹	<i>imeni-ē, oči</i>	*-iH ₁
gen.-lok.	<i>pitros</i>	<i>narā</i> ²	πατέροι ⁶	<i>athar</i> ⁸		<i>kamēnu</i>	*-H ₁ ou(s)
dat.-abl.-ins.	<i>piṭṛbhyām</i>	<i>nərābiia</i>		<i>athr(a)ib</i> ⁹	<i>akmeni</i> ¹²	<i>kamēn̄ta</i>	*-b ^h ioH ₁ *-moH ₁

Viz Beekes 1995, 194–95; Brugmann 1911, 294–97;

Pozn.: 1) „dva otcové“; 2) „dvě jména“; 3) „dva muži“; 4) „dva otcové“, sr. my. *pi-ri-je-te-re* /*přentēre*/ „dva pilaři“ (Bartoněk 2003, 255); 5) „oči“. 6) Koncovka *o*-kmenů (Rix 1976, 160). 7) Goid. **atere* „dva otcové“. 8) Goid. **anmenī* „dvě jména“. 9) Goid. **atrous?* 10) Goid. **atribim*. 11) Stlit. *žmune* „dva muži“ (Fortson 2004, 105). 12) „oči“. 13) „dva kameny“.

6. Shrneme-li dílčí rekonstrukce z předchozích paragrafů, zjistíme, že nejobtížnější je najít výchozí praformy plurálních tvarů ablativu, dativu a instrumentálu. Je zde na místě předpokládat vzájemné vyrovnávání, splývání apod. interferenční jevy. Tyto procesy zachycuje tab. 50 (viz Brugmann 1911, 120 a Beekes 1985, 144–46), odkud pak lze dojít k rekonstrukci takového protosystému pádových koncovek (tab. 51), z něhož je možno vysvětlit pádové systémy v dceřiných větších v projekci do pozdní ie. úrovně:

Tabulka 50

pád	ie.	ii.	arm.	ř.	mesap.	it.	kelt.	germ.	bsl.
dat. pl.	*-mus				-bas ³			*-mus	*-mus
>		*-b ^h ios			-bis ⁴	*-b ^h os	*-b ^h os	*-mos	
abl. pl.	*-ios		-j ²						
ins. pl.	*-b ^h i	*-b ^h is	*-b ^h i(s)	*-b ^h i			*-b ^h i(s)/*-mi ⁵	*-mi(s) ⁶	*-miHs

Pozn.: 1) Obdobný formant lze identifikovat též v het. *kuwapi* „kde, kdy“ (HEG 4, 229–32). 2) Arm. -j v abl. pl. osobních zájmen *mēnj*, *jēnj* je možno odvodit z *-ios (Kortlandt 1984, 103–04 = 2003, 50; Beekes 1985, 144). 3) Mesap. dat. pl. *Laidehiabas*, *Logetibas*. 4) Mesap. abl. pl. *ogrebis*, *tatbebis*, *valeabis* (viz MLM II). 5) U stir. dat. pl. *n*-kmenů typu *anm(a)imm* od *ainm* „jméno“ (viz tab. 32, pozn. 22; o této možnosti uvažoval už Brugmann 1911, 188 a vrátil se k ní mj. Hamp 1996).

6) Viz zgerm. dat. pl. *Vatvims & Aflims*, kterým odpovídá lat. *Vatviabus & Afliabus*, a stang. dat. pl. *đæm* od demonstrativa *sē* „ten“ s *i*-umlautem (Brugmann 1911, 262, 264).

Tabulka 51

číslo pád / typ	singulár		plurál		duál	
	atematický	tematický	atematický	tematický	atematický	tematický
nom. anim.	*-s	*-os	*-es	*.ōs < *-o-es	*-H ₁	*-o-H ₁
vok.	*-ø	*-e	*-es	*.ōs < *-o-es	*-H ₁	*-o-H ₁
ak. anim.	*-m	*-om	*-ms	*-oms	*-H ₁	*-o-H ₁
nom.-ak. n.	*-ø	*-om	*-H ₂	*-eH ₂	*-iH ₁	*-o-iH ₁
gen.	*-s	*-os(-io)	*-om	*-ōm	*-H ₁ ōs	*-oi-H ₁ ōs
abl.	*-s	*-ōd < *-o-ed	*-ios	*-oi-os	= dat.	= dat.
dat.	*-ei	*-ōi < *-o-ei	*-mus	*-oi-mus	*-mōH ₁	*-oi-mōH ₁
lok.	*-i	*-oi	*-su	*-oi-su	*-H ₁ ou	*-oi-H ₁ ou
instr.	*-H ₁	*-oH ₁	*-b ^h i(s)	*-oi-b ^h i(s)	*-b ^h iH ₁	*-oi-b ^h iH ₁

Viz Beekes 1995, 173; Fortson 2004, 113.

6.1. O původu *o*-kmenů bylo vysloveno mnoho hypotéz. Připomeňme alespoň dvě. Na základě vlivu zájmenné flexe na *o*-kmeny, zejména tzv. rodových zájmen, Jean Haudry (1982, 36–38) vyslovil myšlenku, že *o*-kmeny vznikly ze spojení jmenného základu se zájmenem s determinující funkcí, tedy v roli postpozitivního určitého členu. Pro takové řešení existují typologické paralely např. v baltoslovanských jazycích, kde adjektiva užívaná v atributivní roli jsou rozšířena o tvary ie. relativa **io-/*iā-*, dále moderních balkánských či skandinávských jazycích. Postpozitivní determinaci představuje i tzv. mimace & nunace v semitských jazycích (viz § 8.1.). Na ie. půdě lze vhodný pronominální prvek identifikovat v anatolském zájmenu 3. osoby *-a-* vystupujícím vždy v postpozici (HEG 1–2, 6–7):

Tabulka 52

pád	hetitský	palajský	kl. luvijský	hier. luvijský	lýdský	*
nom. sg. c.	-as	-as	-as	-(a)s	-aś	*-os
nom.-ak. sg. n.	-at	-at	-ata	-(a)ta	-ad, -at	*-ot
ak. sg. c.	-an /-un	-an	-an	-an	-av	*-om
nom. pl. c.	-e	-as				*-oi
nom.-ak. pl. n.	-e	-e				*-oi
ak. pl. c.	-us					*-oms
ak. pl. n.	-at		-ata	-(a)ta		*-ot

Alternativní řešení navrhl už Pedersen (1907, 152). Všiml si, že subjekt tranzitivního slovesa byl [jako by] v genitivu (tj. v sigmatickém pádu), pokud byl aktivní (životný), a [jako by] v instrumentálu, pokud byl inaktivní (neživotný). Naproti to mu subjekt intransitivního slovesa a objekt transitivního slovesa byly v absolutivu (tj. asigmatickém pádu). Tuto asymetrii mezi valencí tranzitivního a intransitivního slovesa znázorňuje tab. 53 (viz Beekes 1995, 193):

Tabulka 53

sloveso		nominativní systém	ergativní systém
tranzitivní sloveso	subjekt	nominativ	ergativ
	objekt	akuzativ	absolutiv
intransitivní sloveso	subjekt	nominativ	absolutiv

Pedersenovu myšlenku rozvinuli Beekes (1985, 191–95; 1995, 193) a Kortlandt (2002, 217). Vycházejí z předpokladu, že nominativní syntax starých indoevropských jazyků se zformovala později a pádový systém indoevropského prajazyka je primárně založen na ergativní syntaxi. Stejná koncovka nom. a ak. neuter označujících primárně inaktivní substantiva vzešla z původního absolutivu, zatímco ergativ příslušel aktivnímu subjektu. Podle Beekese se z ergativu vyvinul sigmatický genitiv-ablativ. Při transformaci ergativního systému v nominativní se forma jím rekonstruovaná jako *CC-R-ós* stala nominativem, novým pádem subjektu. Odtud se vokál *-o-* měl šířit k dalším pádům. Vlastní variantu teorie předpokládající ergativní minulost indoevropského prajazyka zformuloval např. Schmalstieg (1997, 401–07). Gamkrelidze & Ivanov (1984, 267–91) hovoří o aktivní typologii.

7. Výsledky předchozích analýz stručně komentuje následující tabulka:

Tabulka 54

pád	forma (*)	komentář
nom. sg.	<i>-ø</i>	u HD flexe a PD neuter (B 1985, 172)
	<i>-s</i> akt.	identický se sigmatickým gen.-abl. sg., původní ergativ (B 1985, 172–95)
	<i>-om</i> inakt.	agens tranzitivního slovesa (Pedersen 1907, 152 & Schmalstieg 1997, 405–06: instr. <i>o</i> -kmenů)
vok.	<i>-ø</i>	viz B 1985, 99–108
ak.	<i>-m</i>	původně direktiv-terminativ (B 1985, 198)
gen.	<i>-(o)s</i>	původně ergativ (B 1985, 172–95); v het. užíván v gen. sg. i pl.
(<i>o-</i>	<i>-osjo</i>	< gen. <i>*-os</i> & relativum <i>*jo</i> (B 1985, 185; Nikolaev 2000)
kmeny)	<i>-ī</i>	sr. suf. příslušnosti <i>*-ijo-</i> (<i>*-iHo-</i> ?); viz K 1994, 98–104; Meiser 1998, 135
abl.	<i>-os</i>	identický s gen. na <i>-(o)s</i> , původně ergativ (B 1985, 172–95)
(<i>o</i> -km.)	<i>-(o/e)t/d(i)</i>	sr. též het. <i>-az</i>
dat.	<i>-(e)i</i>	o osobách; dat. & lok. byly zřejmě původně jediným pádem (B 1995, 173)
lok.	<i>-i</i>	o místech a inaktivních jménech; dat. & lok. byly zřejmě jediným pádem (B 1995, 173); sr. ř. <i>πέροσι(v)</i> , arm. <i>herow</i> , stsev. <i>i fford</i> „loni“, stir. <i>ón n-urid</i> „od loňska“ < <i>*per-uti</i> „před rokem“
instr.	<i>-H₁</i>	sr. instr. pl. <i>o</i> -kmenů <i>*-ōis</i> < instr. sg. <i>*-oH₁</i> + nesingulární <i>*-oi-</i> + pluralizující <i>-s</i>
nom. pl.	<i>-es</i>	
(<i>o-</i>	<i>-oi</i>	pl. zájmenného původu
kmeny)	<i>-oi-</i>	nesingulární ukazatel <i>o</i> -kmenů, předcházející pádové koncepcce
	<i>-H₂</i> inakt.	kolektivum
vok.	= nom.	
ak.	<i>-ms</i>	= ak. sg. <i>-m</i> + pluralizující <i>-s</i> v kongruenci k nom. pl. <i>-es</i>
gen.	<i>-om</i>	viz Kortlandt 1978; v het. užíván v gen. pl. i sg.; Schmalstieg 1997, 405–06: ergativ
abl.	<i>-ios</i>	> arm. <i>-j</i> , ii. <i>*-b^h(i)-ios</i>
dat.	<i>-mus</i>	> bsl. <i>*-mus</i> ; germ. <i>*-muz</i>

pád	forma (*)	komentář
lok.	<i>-su ~ -si</i>	sr. alb. abl. pl. <i>-sh: malesh</i> „na horách“; <i>për-posh</i> „dolů“, <i>posh-të</i> „dole“, kde <i>*posh</i> < <i>*pëd-si</i> ; fryg. <i>τενωσι</i> „obcích“ (K 1994, 313; H 2003, 129); lat. <i>max</i> , střvelš. <i>moch</i> „brzy“ < <i>*mok-su</i>
instr.	<i>-bʰi</i>	původně zřejmě bez rozlišení čísla, sr. ř. <i>ἴφι</i> „silou“, my. <i>wi-pi-no-o /Wṛpʰi-no(h)os/</i> , hom. <i>Ἰλιόφιν ... τείχεα</i> „zdi Ília“ (Rix 1976, 158–59; Bartoněk 2003, 274); ii. dat. osobních zájmen: stav. <i>maibüā, taibüā, ahmaibüā, yūšmaibüā</i> vs. véd. <i>túbhya(m), asmábhyam, yuśmábhyam</i> ; stsl. dat.-lok. <i>tebě, sebě</i> , instr. <i>tobojo, sobojo</i> (viz též Brugmann 1911, 187)

B = Beekes; H – Hajnal; K = Klingenschmitt.

Pozn.: Identifikace nesingulárního morfému **-o₁-* a pluralizujícího *-s* implikuje u některých pádů aglutinační strukturu.

8. Po vnitřní rekonstrukci by mělo následovat vnější srovnání, které lze interpretovat v rovině typologické, ale též genetické, pokud připustíme, že indoevropský jazyk nebyl izolovaný.

8.1. V semitské jmenné flexi se rozlišují formy bez determinace a s determinací, tj. s postpozitivním členem v podobě **-m* („mimace“), resp. **-n* („nunace“) v arabštině.

Tabulka 55

pád	*sem.	akk.	* ebl.	Amarna	ugar.	hebr.	aram.	kl.ar.	ep.s.ar.	ep.j.ar.	geez
sg. indet.											
nom.	<i>-u</i>	<i>-ø</i>			<i>-u(m?)</i>	<i>-ø</i>	<i>-ø</i>	<i>-u</i>		<i>-V</i>	
ak.	<i>-a</i>	<i>-ø</i>			<i>-a(m?)</i>	<i>-ø</i>	<i>-ø</i>	<i>-a</i>		<i>-V</i>	<i>-a</i>
gen.	<i>-i</i>	<i>-ø</i>			<i>-i(m?)</i>	<i>-ø</i>	<i>-ø</i>	<i>-i</i>		<i>-V</i>	
lok.	<i>-uma</i>	<i>-um</i>	<i>-ūm</i>	<i>-ama</i>	<i>-VmV</i>	<i>-om</i>	<i>-ū</i>	<i>-u</i>			<i>-u</i>
dir.-dat.	<i>-a/iš</i>	<i>-iš</i>	<i>-iš</i>		<i>-h</i>	<i>-ā(h)</i>					
pred.	<i>-a</i>	<i>-ø</i>	<i>-a</i>			<i>-ø</i>	<i>-ø</i>	<i>-a</i>			<i>-a</i>
sg. det.											
nom.	<i>-u-m</i>	<i>-um</i>	<i>-um</i>		<i>-u(m)</i>	<i>-ø</i>	<i>-ø</i>	<i>-un</i>		<i>-V/m</i>	<i>-ø</i>
ak.	<i>-a-m</i>	<i>-am</i>	<i>-a(m)</i>		<i>-a(m)</i>	<i>-ø</i> ; adv. <i>-ām</i>	<i>-ø</i> ; adv. <i>-ā</i>	<i>-an</i>		<i>-V/m</i>	<i>-a</i>
gen.	<i>-i-m</i>	<i>-im</i>	<i>-im</i>		<i>-i(m)</i>	<i>-ø</i>	<i>-ø</i>	<i>-in</i>		<i>-V/m</i>	<i>-ø</i>
du. indet.											
nom.	<i>-ā</i>	<i>-ā</i>	<i>-ā</i>		<i>/-ā/</i>			<i>-ā</i>			
ak.-gen.	<i>-ay</i>	<i>-ī</i>			<i>/-ē/</i>	<i>-ē</i>	<i>-ē</i>	<i>-ay</i>	<i>-ay</i>	<i>-y</i>	
pred.	<i>-ā</i>	<i>-ā</i>						<i>-ā</i>			
du. det.											
nom.	<i>-ā-ni</i>	<i>-ān</i>	<i>-ān</i>		<i>-m</i> <i>/-āmi/</i>	<i>-m</i>		<i>-āni</i>	<i>-n</i>	<i>-n(y)</i> q. <i>-my</i>	
ak.-gen.	<i>-ay-ni</i>	<i>-īn</i>	<i>-ayn</i>	<i>-ēma/i</i>	<i>-m</i> <i>/-ēmi/</i>	<i>-áyim</i>		<i>-ayni</i>		<i>-yn</i>	
pl. A indet.											
nom.	<i>-ū</i>	<i>-ū</i>	<i>-ū</i>		<i>-u /-ū/</i>			ju. <i>-w</i>			
ak.-gen.	<i>-ī</i>	<i>-ī</i>	<i>-ī</i>		<i>-i /-ī/</i>			ju. <i>-y</i>	<i>-ī</i>		
pred.	<i>-ū</i>	<i>-ū</i>				<i>-ū</i>		<i>-ū</i>		<i>-w</i>	<i>-ū</i>
pl. A det.											

pád	*sem.	akk.	* ebl.	Amarna	ugar.	hebr.	aram.	kl.ar.	ep.s.ar.	ep.j.ar.	geez
nom.	-ū-ma				-um(a) /-ūma/			-ūna			
ak.-gen.	-ī-ma				-im(a) /-īma/	-īm	-īn	-īna		-VnV	
pl. B indet.											
nom.	-āt-u	-āt			-t	-ōt	-āt	-ātu			
ak.-gen.	-āt-i	-āt			-t	-ōt	-āt	-āti			
pred.	-ā	-ā					-ā	-ā			-ā
pl. B det.											
nom.	-āt-u-m	-ātum	-ātum		-t	-ōt		-ātun			-āt
ak.-gen.	-āt-i-m	-ātīm	-ātīm		-t	-ōt		-ātīn			-āt

Viz Dolgopolsky (1991), Lipiński (1997), Blažek (2006).

Semitské jazyky jsou součástí afroasijské makrorodiny. Tabulka 56 shrnuje korespondence v pádových koncovkách, prepozicích a postpozicích mezi jednotlivými větvemi:

Tabulka 56

semitský	egyptský	berb.	kušit.	beja	agaw	v. kuš.	dah.	j. kuš.	omot.
*-u ¹	*-u ¹		*-u ²⁴	*-u ²⁴ ?		*-u ²⁴			*-u ¹
			*-i ²⁴	or *-i ²⁴ ?	*-i ²⁴	*-i ²⁴			*-i/-y ¹
*-i ²	*-i ²	*-i ⁵	*-i ²	-i ²	*-i ²				*-i ²
*-a ³	*-a ³	*-a ^{3a}	*-a ²⁵	*-a ²⁵ ?	*-a ²⁵	*-a ²⁵		-a ⁴³ = 3a?	*-a ²⁵
		*i/əy ¹⁹	*-ə ²⁶	-i(i) ²⁼³⁰ ?		*-ə ²⁶	- ³ i ³¹	*i ⁴¹	
*-a/iš ⁴	js ¹⁴	*əs ²⁰	*-sa/i ²⁷	-s ³⁵	*-s ²⁶	*-sa/i ²⁷		*sa ⁴⁴	*-s ²⁶
*-uma ⁵	m ¹⁵		*-ma ⁴²			*-ma ⁴²		? *maa ⁴⁸	?a *-m ⁵¹
*ka ⁶			*-kV ²⁸	-ka ³⁶		*-kV ²⁸		*koo ⁴⁴	*-kV ⁴⁵
*la/i ⁷	nj ¹⁶		*-la/i ²⁹		*-li ²⁹	*-la/i ²⁹		*-ilay ⁴⁰	
*Cadi ⁸		*dəy ²¹	*-di ²⁹	-d/-t ³⁷ ?	*-di ⁴⁰	*-d(d)i ²⁹	-da ²⁹	*-r ⁴⁹	
*ittu/i/a ⁹			*-tti ³⁰	-d/-t ³⁷ ?		*-tti ³⁰			y. -tā ⁵
*ina ¹⁰	jn ¹⁷	*Hīn ²²	*-na/i ³¹	-na ³⁸ , -nee ³⁹		*-ni ³¹			*-nV ⁴⁶
*ar ⁻¹¹	jr ¹⁸	*Hār ²³	*ar ⁻³²			*ar ⁻³²		*hari ⁴⁵	*-rV ⁴⁷
*wa ¹²			*-wa ³³			*-wa ⁴¹	*-wa ³²	*wa ³⁹	*-u/-w ²⁶
*ba/i ¹³			*-b ³⁴	-b ³⁴		h. -beyyo ⁵⁰			

Viz Blažek 2006.

Pozn.: 1) nom.; 2) gen.; 3) ak.; 3a) adv. ak.; 4) dativ-terminativ; 5) lok.; 6) simulativ („jako“)-komitativ („s“); 7) „k“; 8) „do, na“; 9) komitativ („s“); 10) lokativ-inessiv („v, na“); 11) jibbali ‘er „k“; 12) „a“, sr. ar. *wa-llāhi* „u boha“; 13) lok. („v, u“); 14) „jak“; 15) „v, s, od; jak“; 16) „patřící k“, sr. kopt. *la* „vlastníci“; 17) „u“; 18) „u“, sr. kopt. *ara-* „k, v; pro“; 19) dat. („k“); 20) „k, v, u“; 21) „v (uprostřed), uvnitř“; 22) „v, k“; 23) „k, do, pokud“; 24) subjekt; 25) absolutiv = objekt; 26) dat.; 27) dativ-benefaktiv; 28) dativ-simulativ; 29) lok.; 30) lokativ-ablativ-instrumentál; 31) instrumentál; 32) allativ-direktiv („k“); 33) adessiv-direktiv; 34) adessiv-ablativ; 35) lokativ-genitiv; 36) komparativ; 37) simulativ („jako“); 38) instrumentál; 39) ablativ; 40) komitativ; 41) direktiv-allativ; 42) dullay „k“; 43) u adv. typu iraqw **gawáa* „na“ vs. z. Rift **gaba* „vrchol“, iraqw **afáa* „u, vedle“ vs. z. Rift **afa* „ústa“; 44) kauzál-benefaktiv; 45) instrumentál-direktiv; 46) instrumentál-direktiv-lokativ; 47) komitativ-dativ; 48) alagwa *maa* „potom, poté“; 49) *-r v *dir* „u, na“, z **dii* „misto“ či **amór* „u, na“, z **amoo* „cesta“; 50) direktiv; 51) přímý objekt.

8.2. Další jazykovou rodinou v sousedství rodiny indoevropské jsou jazyky kartvelské. Jejich jmenná deklinace představuje transparentní aglutinační model, sr. etymon **ḱac*₁- „člověk“:

Tabulka 57

pád	číslo	gruz.	laz.	megr.	svan.	kartv.
nom.	sg.	<i>ḱac-i</i>	<i>ḱoč-i</i>	<i>ḱoč-i</i>	<i>čäš</i>	nom. * <i>-i</i> (F 211)
	pl.	<i>ḱac-eb-i / ḱac-n-i</i>	<i>ḱoč-ep-e</i>	<i>ḱoč-ep-i</i>	<i>čäš-är</i>	pl. * <i>-eb</i> (F 145) pl. * <i>-n</i> (F 311) pl. * <i>-ar</i> (F 38)
erg.	sg.	<i>ḱac-ma</i>	<i>ḱoč-ik</i>	<i>ḱoč-k</i>	<i>čäš-d</i>	
	pl.	<i>ḱac-eb-ma / ḱac-ta</i>	<i>ḱoč-epe-k</i>	<i>ḱoč-e(n)-k</i>	<i>čäš-är-d</i>	
dat.	sg.	<i>ḱac-s(a)</i>	<i>ḱoč-is</i>	<i>ḱos / ḱoc</i>	<i>čäš-s</i>	dat. * <i>-s</i> (F 358)
	pl.	<i>ḱac-eb-s(a) / ḱac-ta</i>	<i>ḱoč-epe-s</i>	<i>ḱoč-e(n)-s</i>	<i>čäš-är-s</i>	
gen.	sg.	<i>ḱac-is(a)</i>	<i>ḱoč-iš(i)</i>	<i>ḱoč-iš(i)</i>	<i>čäš-i(š)</i>	gen. * <i>-is</i> ₁ (F 215)
	pl.	<i>ḱac-eb-is(a) / ḱac-ta</i>	<i>ḱoč-iš(i)</i>	<i>ḱoč-ep-iš(i)</i>	<i>čäš-are-(š)</i>	
dir.	sg.	<i>ḱac-ad(a)</i>	<i>ḱoč-iša</i>	tran. <i>ḱoč-o / ḱoč-iša</i>	<i>čäš-d</i>	advr. * <i>-ad</i> (F 32) dir. * <i>-is</i> ₁ - <i>a</i> (F 215)
	pl.	<i>ḱac-eb-ad(a)</i>	<i>ḱoč-epe-ša</i>	<i>ḱoč-ep-iša</i>	<i>čäš-är-d</i>	
abl.	sg.	= dir.	<i>ḱoč-iše(n)</i>	<i>ḱoč-iše</i>	-	
	pl.	= dir.	<i>ḱoč-epe-še(n)</i>	<i>ḱoč-ep-iše</i>	-	
instr.	sg.	<i>ḱac-it(a)</i>	<i>ḱoč-ite(n)</i>	<i>ḱoč-it(i)</i>	<i>čäš-šw</i>	instr. * <i>-it</i> (F 213)
	pl.	<i>ḱac-eb-it(a)</i>	<i>ḱoč-epe-te(n)</i>	<i>ḱoč-ep-it(i)</i>	<i>čäš-är-šw</i>	
fin.	sg.	<i>švel-isad</i>	-	<i>ḱoč-išo(t)</i>	<i>šwinel-išd</i>	dir. * <i>-is</i> ₁ - <i>d</i> (F 215)
	pl.	<i>švel-eb-isad</i>	-	<i>ḱoč-ep-išo(t)</i>	<i>šwinel-är-išd</i>	
tran.	sg.	= dir.	-	<i>ḱoč-o</i>	= dir.	
	pl.	= dir.	-	<i>ḱoč-ep-o</i>	= dir.	
vok.	sg.	<i>ḱac-o</i>	-	-	-	
	pl.	<i>ḱac-eb-o / -n-o</i>	-	-	-	

Viz Jost Gippert <<http://titus.uni-frankfurt.de>>; rekonstrukce viz Fähnrich 2007 = F.

8.3. Další významnou jazykovou rodinou v sousedství Indoevropanů jsou jazyky uralské. Vyznačují se aglutinační strukturou.

8.3.1. Nominativ se rekonstruuje jako bezpříznakový. Přesto v několika ugrofinských jazycích byl vytvořen vlastní nominativ ze zájmena, resp. zájmenných sufixů 3. osoby podle stejného scénáře, o jakém uvažoval Haudry v souvislosti s ie. nominativem na **-s* (§ 6.1.):

Tabulka 58

jazyk / tvar	indet. sg.	det. sg.	indet. pl.	det. pl.	původ sufixu
mordvinský	<i>tolga</i> „pero“	<i>tolgaš</i> „to pero“	<i>tolgat</i> „pera“	<i>tolgatñä</i> „ta pera“	<i>šä, še</i> „onen“ : <i>ñe</i> „titi“

jazyk / tvar	indet. sg.	det. sg.	indet. pl.	det. pl.	původ sufixu
udmurtský	<i>iz</i> „kámen“	<i>izez</i> „ten kámen“	<i>izjos</i> „kameny“	<i>izjosyz</i> „ty kameny“	-z sufix 3. osoby sg.
komi	<i>vok</i> „bratr“	<i>vokys</i> „ten bratr“	<i>vokjas</i> „bratři“	<i>vokjasyz</i> „ti bratři“	-s sufix 3. osoby sg.

Viz Szinnyei 1910, 62.

8.3.2. Pro další pády lze v uralských jazycích najít následující materiál:

Tabulka 59

pád	ural./fu.	bfín.	sám.	mord.	mari	perm.	mad'.	ob.ugr.	samoj.
gen.	*-n	*-n	*-n	-ń	-n				*-n
ak.	*-m	*-n	*-m	-ń	-m		ugr. *-m ^{b1} ; ma. *-mV		*-m
lok.	*-na/*-nä	*-na/*-nä	*-nē	-ńa/-ńe	-nə	-yn	-n	*-nV	*-nV
lok.	*-tti	*-ttik, *-ten		-t'	-t	tran. -ti	-tt	-t	
abl.	*-ða/*-ðä	*-ða/*-ðä ¹	*-ðē	-do	-ć				*-ð
dat.- lativ	*-ńi	fi. -n ² est. -ni ³			-n	*-ń	-nyi	*-nə	*-ni
lativ	*-ka/*-kä	*-k	*-kē	-va	-kə	*-ġ	-é, -a	*-γ	
lativ	*-j	fi. -i est. -ja				*-i	-é	ch. -j, -i	
lativ	*-s ⁵	*-s	*-s	-s	-š				
pl.	*-t	*-t	*-t	-t	-t			*-t	*-t
pl.	*-j ⁶	*-i-	*-i-				-i ⁷		*-i
pl.	*-n ⁸	*-n-							*-n
du.	*-ka/*-kä		*-kâ				kettö ⁹ „2“	*-γ-(ən)	*-kV

Viz Collinder 1960, 282-303; Hajdú 1985, 292-311; Szinnyei 1910, 63-84.

Pozn.: 1) Partitiv. 2) Arch. dativ-genitiv: *Jumala-n kiitos* „sláva bohu“. 3) Terminativ. 4) Ugr. *-m^b < ak. *-m + zájmeno 3. osoby sg. *sa/*sä. 5) Viz Szinnyei 1910, 71-72. 6) Plurál nepřímých pádů. 7) Sr. mad'. *kez-e* „jeho ruka“: *kez-e-i* „jeho ruce“. 8) U zájmen. 9) Atributiv *ket*: absolutiv *kettö* ~ mansi *kitiy*, v.chanty *kätkən* „2“ s duálovým sufixem.

9. Na závěr se nabízí posoudit, zda v perspektivě vnějšího srovnání mohou být pádové koncovky indoevropského prajazyka zděděny ze starších fází jeho vývoje.

Tabulka 60

pád	ie. forma (*)	afroasijský	kartvelský	uralský
nom. -vok. sg.	-ø			ø
	<i>i-</i> & <i>u-</i> kmeny	*-i & *-u	*-i	
	-s akt.			viz §§ 6.1. a 8.3.1.
	-om inakt.			
ak. < term.	-m	?lok.-dir. *(u)ma		ak. *-m
gen.-abl.	-(o)s	?dat.-term.-dir. *-is(a)	gen. *-is ₁	
(o-kmeny) gen.	-ī	gen. *-i		
(o-kmeny) abl.	-(o/e)t/d(i)	lok.-abl.-instr.-kom. *-ittV	instr. *-it	lok. *-tti
dat.-lok.	-(e)i	dat.-lok.-abl. *-iy		lativ *-j

pád	ie. forma (*)	afroasijský	kartvelský	uralský
lok. heter.	-en ¹	instr.-dir.-lok.-abl. *-na/i		lok. *-na/*-nä
advr.	-d ^h i, -d ^h e ²	lok.-kom. *-di	advr. *-ad	abl. *-da/*-ďä
instr.	-H ₁	dat.-instr. *-’i		
nom. pl.	-es			
(o-kmeny)	-oi ₁			
(o-kmeny)	-oi ₁ - nepř.	du. *-ay-		pl. nepř. *-j ⁴
pl. nom.-ak.	-H ₂ inakt.	pl.-kol. *-āh ³		
ak.	-ms			
gen.	-om		?gruz. erg. -ma	
abl.	-ios			
dat.	-mus	?lok.-dir. *(u)ma		
lok.	-su ~ -si	?dat.-term.-dir. *-is(a)	dat. *-s nebo svan. instr. -šw < *-s ₁ wV?	lativ *-s
instr.	-b ^h i	lok.-abl.-dir. *(-)ba/*(-)bi		

Pozn.: 1) Základ nepřímých pádů heteroklitik, původně zřejmě lok. typu véd. *udān* „ve vodě“ (viz tab. 40, pozn. 2). Ř. οἶκοθι „doma“, οὐρανóθι „v nebi“, vedle πόθι „kde?“, ἐνθεν „odsud“, dále véd. *kūha* „kde?“ , stav. *kudā*, stsl. *кѹде* id., *сѹде* „zde“ aj. (Brugmann 1911, 167, 728). 3) Semitský plurál biradikálních substantiv: hebr. ’*amāhōt* „služky“ = syr. ’*amhātā*; syr. *šēmāhē* „jména“, ’*abāhē* & ’*abāhātā* „otcové“ = ar. ’*abahāt*; ar. *sūtāh* „hýždě“, *šifāh* „rtý“, *šiyāh* „ovce“, *miyāh* „vody“; dále ’*ilāh* „bůh“ (pl.) = hebr. ’*elōhim*, syr. ’*allahā* (Brockelmann 1908, 455). Též původu je kuš. pl. *-a. 4) Ie. *-oi₁-+ ural. *-j -viz Kortlandt 2002, 217.

Je zřejmé, že materiálová korespondence mezi systémem pádů indoevropského prajazyka a tří geograficky blízkých jazykových rodin nasvědčuje hypotéze společného dědictví.

Zkratky

A. aroidní, ab(l). ablativ, abs. absolutiv adj. adjektivum, adv. adverbium, advr. adverbialis, aiol. aiolský, ak. akuzativ, akk. akkadský, alb. albánský, alf. alfabetický řecký, akt. aktivní, ang. anglický, ar. arabský, aram. aramejský, arg. argolidský, arch. archaický, ark. arkádský, arm. arménský, att. attický, av. avestský, balt. baltský, bfin. baltskofinský, bsl. baltoslovanský, c. genus communis, č. český, dah. dahalo, dat. dativ, det. determinovaný, dir. direktiv, dór. dórský, dosl. doslova, du. duál, ebl. eblajský, ep. epigrafický, erg. ergativ, est. estonský, f. femininum, fal. falický, fi. finský, fin. finalis, fryg. fryžský, fu. ugrofinský, gal. galský, gen. genitiv, germ. germánský, goid. goidelský, gót. gótský, gruz. gruzínský, h. hadiyya, HD hysterodynamický, hebr. hebrejský, het. hetitský, heter. heteroklitický, hom. homérský, ch. chanty, id. idem = „též význam“, ii. indoiránský, inakt. inaktivní, indet. indeterminovaný, ins(tr). instrumentál, ir. irský, isl. islandský, it. italský, j- jiho-, ju. judejský, kelt. keltský, kib. keltiberský, kl. klasický, km. kmen, kol. kolektivum, kom. komitativ, kons. konsonantický, kopt. koptský, krét. krétský, lat. latinský, laz. lazský, lep. lepontský, lit. litevský, lok. lokativ, lot. lotyšský, lsb. lesbický, luv. luvijský, lýd. lýdský, lyk. lykijský, m. maskulinum, ma. mansi, maď. maďarský, marr. marrucin-
ský, mars. marsijský, megr. megrelský, mesap. mesapský, ml. mlado-, mord. mordvinský, my. mykénský, nom. nominativ, n. neutrum, nepř. nepřímý, ob. obský, osk. oský, o.-u. osko-umberský, pael. paelignijský, PD proterodynamický, perm. permský, pik. pikénský, p- pra-, pl. plurál, pozd. pozdní, pr(us). pruský, pred. predikativ, př. přímý, q. qatabánský, ř. řecký, s- severo-, sám. sámský, samoj. samojedský, sg. singulár, skt. sanskrt, sl. slovan-

ský, st- staro-, sthn. starohornoněmecký, strun. starorunový, stř- středo-, stsas. starosaský, stsl. staroslověnský, suf. suffix, svan. svanský, syr. syrský, term. terminativ, toch. tocharský, tran. transformativ, ugar. ugaritský, ugr. ugrijský, umb. umberský, v. východní, véd. védský, ven. venetský, vok. vokativ, vol. volský, y. yemsa, z- západo-.

Literatura

- ADAMS, DOUGLAS Q. 1999. *A Dictionary of Tocharian B*. Amsterdam-Atlanta: Rodopi.
- ANTONSEN, ELMER. 1975. *A Concise Grammar of the Older Runic Inscriptions*. Tübingen: Niemeyer.
- BEEKES, ROBERT S.P. 1985. *The Origins of the Indo-European Nominal Inflection*. Innsbruck: IBS 46.
- BEEKES, ROBERT S.P. 1995. *Comparative Indo-European Linguistics. An Introduction*. Amsterdam – Philadelphia: Benjamins.
- BLAŽEK, VÁCLAV. 1999. *Numerals. Comparative-etymological analyses and their implications*. Brno: Masarykova univerzita.
- BLAŽEK, VÁCLAV. 2006. Traces of a common case system in Afroasiatic. In: *Loquentes linguis. Linguistic and Oriental Studies in Honour of Fabrizio A. Pennacchiotti*, ed. by P.G. Borbone, A. Mengozzi, M. Tosco. Wiesbaden: Harrassowitz, 91–101.
- BLOCH, JULES. 1949. Préfixes et suffixes en Andaman. *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris* 45, 1–46.
- BROCKELMANN, CARL. 1908. *Grundriss der vergleichenden Grammatik der semitischen Sprachen*, Bd. I: *Laut- und Formenlehre*. Berlin: Reuther & Reichard.
- BRUGMANN, KARL. 1911. *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen*, II.2. Strassburg: Trübner.
- CÓLERA, CARLOS JORDÁN. 2005. *Celtibérico*. Zaragoza: Gorfisa.
- COLLINDER, BJÖRN. 1960. *Comparative Grammar of the Uralic Languages*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- ČERMÁK, FRANTIŠEK. 1997. *Jazyk a jazykověda*. Praha: Pražská imaginace.
- ČERNÝ, VÁCLAV A. 1975. *Základy gruzínštiny*. Praha: Academia.
- DEŠERIEV, JU.D. 1967. Čečenský jazyk. In: *Jazyki narodov SSSR: Iberijsko-kavkazskie jazyki*. Moskva: Nauka, 190–209.
- DEŠERIEV, JU.D. 1967. Dagestánský jazyk. In: *Jazyki narodov SSSR: Iberijsko-kavkazskie jazyki*. Moskva: Nauka, 228–245.
- DOLGOPOLSKY, ARON. 1991. Two problems of Semitic historical linguistics: I. Mimation and nunation; II. Akkadian reflexes of *c and *h. In: *Semitic Studies in honor of Wolf Leslau on the occasion of his eighty-fifth birthday*, Vol. I, ed. by Alan S. Kaye. Wiesbaden: Harrassowitz, 328–339.
- ELIZARENKOVA, TAĀJANA Ja. 1987. *Vedijiskij jazyk*. Moskva: Nauka.
- ERHART, ADOLF. 1982. *Indoevropské jazyky. Srovnávací fonologie a morfologie*. Praha: Academia.
- ERHART, ADOLF. 1993. *Die indogermanische Nominalflexion und ihre Genese*. Innsbruck: IBS 73.
- EWAI MAYRHOFFER, MANNFRED 1986n. *Etymologisches Wörterbuch des Altindoarischen*, I-III. Heidelberg: Winter.
- FÄHNRIK, HEINZ. 2007. *Kartwelisches Etymologisches Wörterbuch*. Leiden-Boston: Brill.
- FISCHER, WOLFDIETRICH. 1972. *Grammatik des klassischen Arabisch*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- GAMKRELIDZE, TAMAS V. & IVANOV, VJAČESLAV V. (1984). *Indoeuropejskij jazyk i indoeuropejcy*. Tbilisi: Izdatel'stvo Tbilisskogo universiteta. In English: *Indo-European and the Indo-Europeans: a reconstruction and historical analysis*. Berlin: Mouton de Gruyter 1995.
- GHL *A Grammar of Hittite Language*, Part 1: *Reference Grammar*, by HARRY A. HOFFNER, jr. & H. CRAIG MELCHERT. Winona Lake: Eisenbrauns 2008.

- HAJDÚ, PÉTER. 1985. *Ural'skie jazyki i narody*, přeložil E. Xelimskij. Moskva: Progress.
- HAJNAL, IVO. 1995. *Studien zum mykenischen Kasussystem*. Berlin – New York: Walter de Gruyter.
- HAJNAL, IVO. 2003. methodische Vorbemerkungen zu einer Palaeolinguistik des Balkanraums. In: *Languages in Prehistoric Europe*, ed. by Alfred Bammesberger & Theo Vennemann. Heidelberg: Winter, 117–145.
- HAMP, ERIC P. 1979. Indo-European *g^wen-H_a. *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung* 93, 1–7.
- HAMP, ERIC P. 1981. Indo-European *(H)op-. *Münchener Studien zur Sprachwissenschaft* 40, 39–60.
- HAMP, ERIC P. 1987. Varia. *Études Celtiques* 24, 185–189.
- HAMP, ERIC P. 1994. The Laryngeal Heteroclitics. In: *Indogermanica et Caucasica. Festschrift für K.H. Schmidt zum 65. Geburtstag*, ed. Roland Bielmeier & Reinhard Stempel. Berlin – New York: Walter de Gruyter, 35–40.
- HAMP, ERIC P. 1996. Varia II: 1. On the Old Irish dat. sg. in *mi. *Ériu* 47, 209.
- HAUDRY, JEAN. 1982. *Prehistoire de la flexion nominale indo-européenne*. Lyon: Institut d'études indo-européennes de l'Université Jean Moulin (Lyon III).
- HEG *Hittite Etymological Dictionary*, by JAAN PUHVEL. Berlin – New York: Mouton de Gruyter 1984n.
- HOFFMANN, KARL & FORSSMAN, BERNHARD. 1996. *Avestische Laut- und Flexionslehre*. Innsbruck: IBS 84.
- HŘEBÍČEK, LUDĚK. 1969. *Turečtina*. Praha: Academia.
- CHARLES-EDWARDS, T.M. 1971. Some Celtic kinship terms. *The Bulletin of the Board of Celtic Studies* 24, 105–122.
- KLINGENSCHMITT, GERD. 1992. Die lateinische Nominalflexion. In: *Latein und Indogermanisch. Akten des Kolloquiums der Indogermanischen Gesellschaft* (Salzburg, Sept. 1986), ed. Oswald Panagl & Thomas Krisch. Innsbruck: IBS 64, 89–135.
- KLINGENSCHMITT, GERD. 1994. Das Tocharische in indogermanischer Sicht. In: *Tocharisch (Akten der Fachtagung der Indogermanischen Gesellschaft, berlin, sept 1990)*, ed. B. Schlerath. Reykjavík: TIES Suppl. Series, Vol. 4), 310–411.
- KORTLANDT, FREDERIK. 1978. On the history of the genitive plural in Slavic, Baltic, Germanic, and Indo-European. *Lingua* 45, 281–300.
- KORTLANDT, FREDERIK. 1984/2003. Proto-Armenian case endings. In: *International symposium on Armenian linguistics*. Erevan: Akademija nauk Armjanskoj SSR, 97–106 / *Armeniaca*. Ann Arbor: Caravan Books, 45–56.
- KORTLANDT, FREDERIK. 2002. The Indo-Uralic Verb. In: *Finno-Ugrians and Indo-Europeans: Linguistic and Literary Contacts. Proceedings of the Symposium at the University of Groningen* (Nov. 2001). Maastricht: Shaker (Studia Fenno-Ugrica Groningana 2), 217–227.
- KRAHE, HANS. 1948. *Historische Laut- und Formenlehre*. Heidelberg: Winter.
- KRASUXIN, KONSTANTIN G. 2004. *Vvedenie v indoevropejskoe jazykoznanie*. Moskva: Akademija.
- KUČEROVÁ, HANA. 1962. *Česko-finské rozhovory*. Praha: SPN.
- KULIKOV, LEONID. 2009. Evolution of Case Systems. In: *Oxford Handbook of Case*, ed. by Andrej Malchukov & Andrew Spencer, 439–457.
- LAMBERT, PIERRE-YVES. 2001[1998–2000]. La tuile de Châteaubleau (Seine-et-Marne). *Études celtiques* 34, 57–115.
- LEIA *Lexique étymologique de l'irlandais ancien*, par JOSEPH VENDRYES & PIERRE-YVES LAMBERT. Dublin: Institute for Advanced Studies – Paris: CNRS Éditions 1959–96.
- LEJEUNE, MICHEL. 1971. Lepontica. *Études celtiques* 12, 356–500.
- LG *La langue gauloise*, par PIERRE-YVES LAMBERT. 2003. Paris: Errance.
- LIPÍŃSKI, EDWARD. 1997. *Semitic Languages. Outline of a comparative Grammar*. Leuven: Peeters (Orientalia Lovanensia Analecta 80).
- MACDONELL, ARTHUR A. 1916[2000]. *A Vedic Grammar for Students*. Delhi: Motilal Banarsidass.

- MACHEK, VÁCLAV. 1968. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia.
- MAYRHOFER, MANNFRED. 1986. *Indogermanische Grammatik I.2.: Lautlehre [Segmentale Phonologie des Indogermanischen]*. Heidelberg: Winter.
- MAŽULIS, VYTAUTAS. 2004. *Prūsų kalbos istorinė gramatika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- MERIGGI, PIERO. 1980. *Schizzo gramaticale dell'Anatolico*. Roma: *Atti della Accademia nazionale dei Lincei, Memorie: Classe di Scienze morali, storiche e filologiche, Serie VIII, Volume XXIV, Fasc. 3*.
- MLH *Monumenta Linguarum Hispanicarum IV: Die tartessischen, keltiberischen und lusitanischen Inschriften*, von DAGMAR WODTKO & JÜRGEN UNTERMANN.
- MLM *Monumenta Linguae Messapicae, I-II*, CARLO de SIMONE & SIMONA MARCHESINI. Wiesbaden: Reichert 2002.
- MOSCATI, SABATINO et al. 1964. *An Introduction to the Comparative Grammar of Semitic Languages*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- NIKOLAEV, ALEXANDER. 2000. PIE ergativity and the Genitive in *osyo. In: *Proceedings of the Eleventh Annual UCLA Indo-European Conference*, ed. K. Jones-Bley, M.E. Huld & A. Della Volpe. Washington D.C.: Institute for the Study of Man (*Journal of Indo-European Studies Monograph Series No. 35*), 293–309.
- NIL *Nomina im indogermanischen Lexikon*, von DAGMAR S. WODTKO, BRITTA IRSLINGER & CAROLIN SCHNEIDER. Heidelberg: Winter 2008.
- OLSEN, BIRGIT A. 1999. *The Noun in Biblical Armenian. Origin and Word-Formation*. Berlin-New York: Mouton de Gruyter.
- OTRĘBSKI, JAN. 1956. *Gramatyka języka litewskiego, Tom III: Nauka o formach*. Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe.
- PEDERSEN, HOLGER. 1907. Neues und nachträgliches. *KZ* 40, 129–217.
- PEDERSEN, HOLGER. 1926. *La cinquième déclinaison latine*. København: Høst & Søn.
- PINAULT, GEORGES-JEAN. 1989. *Introduction au tokharien*. Paris: LALIES (Actes des sessions de linguistique et de littérature 7).
- POKORNY, JULIUS. 1925. *Altirische Grammatik*. Berlin – Leipzig: Walter de Gruyter.
- PORTMAN, M.V. 1887. *A Manual of the Andamanese Languages*. London: Allen.
- RASMUSSEN, JENS E. 1987. Aspirated tenues and Indo-European phonation series. In: *Acta Linguistica Hafniensia* 20, 81–109.
- RASMUSSEN, JENS E. 1989. *Studien zur Morphophonemik der indogermanischen Grundsprache*. Innsbruck: IBS 55.
- RASMUSSEN, JENS E. 1999. *Selected Papers on Indo-European Linguistics, I-II*. Copenhagen: Museum Tusulanum – University of Copenhagen.
- RINGE, DON. 2006. *From Proto-Indo-European to Proto-Germanic*. Oxford: University Press.
- RIX, HELMUT. 1976. *Historische Grammatik des Griechischen. Laut- und Formenlehre*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- RŮŽIČKA, KAREL F. 1970. *Úvod do swahilštiny*. Praha: Academia.
- SAVČENKO, ALEKSEJ N. 1974. *Sravnitel'naja grammatika indoevropskix jazykov*. Moskva: Vyššaja škola.
- SCHINDLER, JOCHEM. 1975. L'apophonie des thèmes indo-européens en *-r/n*. *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris* 70, 1–10.
- SCHMALSTIEG, WILLIAM R. 1997. The Origin of the Neuter Nominative-Accusative Singular In *-OM. *Journal of Indo-European Studies* 25, 401–407.
- SCHMITT, RÜDIGER. 1981. *Grammatik des Klassisch-Armenischen mit Sprachvergleichenden Erläuterungen*. Innsbruck: IBS 32.
- SIHLER, ANDREW L. 1995. *New Comparative Grammar of Greek and Latin*. New York – Oxford: Oxford University Press.
- SKALIČKA, VLADIMÍR. 1945[2004] Über die Typologie der Bantusprachen. Citováno podle překladu Vítá Dovalilá: O typologii bantuských jazyků. In: Vladimír Skalička – *Souborné dílo I*, ed. František Čermák, Jan Čermák, Petr Čermák, Claudio Poeta. Praha: Karolinum, 284–315.

- STREITBERG, WILHELM. 1920. *Gotisches Elementarbuch*. Heidelberg: Winter.
- SZEMERÉNYI, OSWALD. 1985. Strukturelle Probleme der indogermanischen Flexion. Prinzipien und Modellfälle. In: *Grammatische Kategorien. Funktion und Geschichte. Akten der VII. Fachtagung der Indogermanischen Gesellschaft* (Berlin, Februar 1983), hrsg. Bernfried Schlerath & V. Rittner. Wiesbaden: Reichert, 515–533.
- SZEMERÉNYI, OSWALD J.L. 1996. *Introduction to Indo-European Linguistics*. Oxford: Clarendon Press.
- SZINNYEI, JOSEF. 1910. *Finnisch-ugrische Sprachwissenschaft*. Leipzig: Göschen.
- THURNEYSEN, RUDOLF. 1946. *A Grammar of Old Irish*. Dublin: Institute for Advanced Studies.
- TICHY, EVA. 2004. *Indogermanistisches Grundwissen für Studierende sprachwissenschaftlicher Disziplinen*. Bremen: Hempen (1st edition 1999).
- TREMBLAY, XAVIER. 2004. Die Ablautstufe des Lokativs der akrostatischen Nomina. In: *Per Aspera ad Asteriscos. Studia Indogermanica in honorem Jens E. Rasmussen*, ed. by Adam Hyllested et al. Innsbruck: IBS 112, 573–590.
- VAVROUŠEK, PETR. 2008. *Rekonstrukce? Rekonstrukce!* Praha: Ústav srovnávací jazykovědy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.
- de VAAN, MICHIEL. 2008. *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages*. Leiden-Boston: Brill.
- WATKINS, CALVERT. 1997. Luvo-Hittite :*lapan(a)*-. In: *Studies in Honor of Jaan Puhvel*, Part I, ed. D. Disterheft et al. Washington D.C., 29–35.

Internetové zdroje

<<http://www.andaman.org/book/chapter32/text32.htm>>

Poděkování

Tato studie vznikla pod záštitou Centra pro interdisciplinární výzkum starých jazyků a starších fází moderních jazyků (MSM 0021622435) na Masarykově univerzitě v Brně a díky grantu GAAV, č. IAA901640805. Největší dík však patří profesoru Josefu Krobovi, děkanovi FF MU v Brně, který autorovi umožnil tvůrčí volno v podzimním semestru akademického roku 2009–10.

INDO-EUROPEAN DECLENSION OF NOUNS

The contribution represents a synthesis of the most recent points of view on the system of the nominal declension in Indo-European languages. In beginning of the article the typological classification of various strategies in relations between nouns are explained. The part devoted to the Indo-European nouns starts with a survey of all classes of declension which are illustrated by examples from all relevant archaic languages. Finally the protolanguage model is proposed on the basis of both internal reconstruction and external parallels, not only in the typological level.

In the article the internal architecture of the Indo-European nominal declension, process of its building and its origin in the light of external comparison are studied. In the following table the results of the external comparison are summarized.

case	IE form (*)	Afroasiatic	Kartvelian	Uralic
sg. nom.-voc.	-∅			∅
	<i>i- & u-stems</i>	*-i & *-u	*-i	
	-s act.			
	-om inact.			
acc. < term.	-m	?loc.-dir. *-(u)ma		acc. *-m
gen.-abl.	-(o)s	?dat.-term.-dir. *-is(a)	gen. *-is ₁	
(o-stems) gen.	-ī	gen. *-i		
(o-stems) abl.	-(o/e)t/d(i)	lok.-abl.-instr.-com. *ittV	instr. *-it	loc. *-tti
dat.-loc.	-(e)i	dat.-lok.-abl. *-iy		lative *-j
loc. heter.	-en ¹	instr.-dir.-loc.-abl. *-na/i		loc. *-na/*-nä
advr.	-d ^m i,-d ⁿ e ²	loc.-com. *-di	advr. *-ad	abl. *-da/*-dä
instr.	-H ₁	dat.-instr. *-i		
pl. nom.	-es			
(o-stems)	-oĭ			
(o-stems)	-oĭ- obl.	du. *-ay-		pl. obl. *-j ³
pl. nom.-acc.	-H ₂ inact.	pl.-coll. *-āh ³		
acc.	-ms			
gen.	-om		?Georgian erg. -ma	
abl.	-ĭos			
dat.	-mus	?loc.-dir. *-(u)ma		
loc.	-su ~ -si	?dat.-term.-dir. *-is(a)	dat. *-s or Svan instr. -šw < *-s ₁ WV?	lative *-s
instr.	-b ⁿ i	loc.-abl.-dir. *(-)ba/*(-)bi		

Notes: 1) Base of the oblique cases of heteroclitics, originally probably locatives of the type Vedic *udān* „in water“. 2) Greek οἰκοῦθι „at home“, οὐρανόθι „in heavens“, πούθι „where?“, ἐνθεν „from here“, further Vedic *kūha* „where?“, Old Avestan *kudā*, Old Church Slavonic *kъde* id., *sde* „here“ etc. (Brugmann 1911, 167, 728). 3) Semitic plural of the biradical substantives: Hebrew ^a*māhōl* „she-servants“ = Syrian *amhātā*; Syrian *šmāhē* „names“, *abāhē* & *abāhātā* „fathers“ = Arabic *abahāt*; Arabic *siāh* „backs“, *šifāh* „lips“, *šiyāh* „sheep“ (pl.), *miyāh* „waters“; further *ilāh* „god“ (pl.) = Hebrew ^e*lōhīm*, Syriac *allāhā* (Brockelmann 1908, 455). Cushitic plural in *-a is probably of the same origin. 4) IE. *-oĭ- + Uralic *-j -see Kortlandt 2002, 217.

Abbreviations: Abl. ablative, acc. accusative, act. active, advr. adverbialis, coll. collective, com. comitative, dat. dative, dir. directive, du. dual, erg. ergative, gen. genitive, heter. heteroclitic, inact. inactivative, instr. instrumental, loc. locative, nom. nominative, obl. obliquous, pl. plural, sg. singular, term. terminative.

REFERENCES

- BROCKELMANN, CARL. 1908. *Grundriss der vergleichenden Grammatik der semitischen Sprachen*, Bd. I: *Laut- und Formenlehre*. Berlin: Reuther & Reichard.
- BRUGMANN, KARL. 1911. *Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen*, II.2. Strassburg: Trübner.
- KORTLANDT, FREDERIK. 2002. The Indo-Uralic Verb. In: *Finno-Ugrians and Indo-Europeans: Linguistic and Literary Contacts. Proceedings of the Symposium at the University of Groningen* (Nov. 2001). Maastricht: Shaker (Studia Fenno-Ugrica Groningana 2), 217–227.

Václav Blažek (blazek@phil.muni.cz)
Ústav jazykovědy a baltistiky
Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
Arna Nováka 1
602 00 Brno, ČR

